

Arvamused Eesti Kaitseväest enne ja pärast ajateenistust

UURINGUARUANNE

2012

UURINGU TAUST	iii
UURINGUTULEMUSTE ÜLDKOKKUVÕTE	6
UURINGUTULEMUSED TEEMADE KAUPA.....	12
1 Suhtumine ajateenistusse.....	12
1.1 Ajateenistuse vajalikkus.....	12
1.2 Ajateenistusse asumine.....	13
1.3 Ajateenistusest vabastamine ja asendusteenistus.....	18
1.4 Lähedaste suhtumisest ajateenistusse minekusse	19
1.5 Ajateenistuse ülesannetest.....	20
2 Arvamused kaitseväest.....	22
2.1 Kaitseväge üldine kuvand.....	22
2.2 Ootused ajateenistuses omandatavate oskuste osas.....	23
3 Hinnangud ajateenistusele	26
3.1 Rahulolu ajateenistusega	26
3.2 Hinnangud väeosa ohvitserkonnale	28
3.3 Hinnangud ajateenistuse erinevatele külgedele.....	29
3.4 Ajateenistuse mõju arengule.....	30
3.5 Määrustikuvälised suhted kaitseväes.....	31
3.6 Ajateenistuse jooksul saadud karistustest.....	32
3.7 Arvestamine ajateenijate erineva füüsilise võimekusega	32
4 Teenistusest reservväelasena.....	33
4.1 Informeeritus õigustest ja kohustustest.....	33
4.2 Valmisolek õppekogunemistel osalemiseks	34
5 Valmisolek teenistuseks elukutselise kaitseväelasena	36
5.1 Suhtumine ettepanekusse jätkata teenistust kutselise kaitseväelasena.....	36
5.2 Kutselise kaitseväelasena teenistusse astumise motiivid.....	37
5.3 Huvi kaitseväelise hariduse omandamise või missioonidel osalemise vastu.....	37
5.4 Arvamused Kõrgemast Sõjakoolist	39
6 Hinnangud ajateenistusse kutsumisele ja suhtlemine KRA-ga....	40
6.1 Hinnangud Kaitseressursside Ametile	40
6.2 Rahulolu arstliku komisjoni tööga	42
6.3 Suhtlemine Kaitseressursside Ametiga.....	43
6.4 Hinnangud KRA veebilehele	43
6.5 Hinnangud Kaitseväge veebilehele.....	44
7 Infoallikad ja infovajadused enne ajateenistusse minekut	45
8 Värbamiskeskuse töötajate esinemised koolides ja väeüksustes	49
9 Riigikaitseõpetus koolides ja selle mõju hoiakutele	51
10 Kaitsealiidu liikmeks olek ja selle mõju hoiakutele.....	52
11 Infotarbimise harjumused	53

UURINGU TAUST

Kutsealuste ja reservväelaste uuring viidi läbi juba kuuendat aastat järjest (esimest korda toimus see 2007. aastal).

Uuringu eesmärk on teada saada, kuidas suhtuvad kutsealused ja ajateenistuse läbinud noormehed ajateenistusse ning Eesti kaitseväge tervikuna, millised on nende ootused ajateenistuse suhtes ning rahulolu läbitud ajateenistusega, milline hinnang antakse ajateenistusse kutsumise korralduslikule küljele (Kaitseressursside Ameti ja arstilike komisjonide tööle), milline on noormeeste informeeritus kaitseväest ja millistest kanalitest infot saadakse, kui suur on valmisolek asuda teenistusse kutselise kaitseväelasena või asuda õppima riigikaitsele õppeasutusse.

Uuringu tarvis kogutakse andmeid kahe paralleelse postiküsitluse kaudu. Ühes neist küsitletakse kevadel ajateenistusest reservi arvatud noormehi ning teises antud aasta juulis ja oktoobris ajateenistusse kutsutavaid noormehi. Mõlemad küsimustikud sisaldavad nii omavahel kui ka aastate lõikes võrreldavat põhiosa ning spetsiaalselt kutsealustele ja reservväelastele suunatud küsimusi.

Küsitlused toimuvad suvel, juuni algusest kuni juuli lõpuni. Kutsealustele saadetakse küsimustikud välja mai lõpus, arvestusega, et nad saaksid vastata enne juulis algavat ajateenistust. Reservväelastele saadetakse küsimustikud pärast reservi arvamist.

Ajateenistusse kutsutud kutsealustele saadeti välja 3000 küsimustikku.

Kevadel reservi arvatud ajateenijatele saadeti välja 2500 küsimustikku.

Täidetuna laekus vastavalt 1207 ankeeti kutsealustelt ja 522 ankeeti reservi arvatutelt.

Kutsealuste ankeetide tagastamistähtaeg oli 30.06. ja reservväelastel 31.07.

Vastanute koosseis

Alljärgnevas tabelis on esitatud küsitlusele vastanute arv väljaõppekeskuste lõikes:

	Kutsealused	Reservväelased
Kuperjanovi jalaväepataljon	311	125
Vahipataljon	155	66
Viru jalaväepataljon	113	60
Suurtükiväepataljon	106	64
Pioneeripataljon	127	61
Õhutorjepataljon	67	51
1. jalaväebrigaadi tagalapataljon	88	50
Staabi- ja sidepataljon	93	38
Logistikapataljon	67	43
Mereväebaas	49	13
Vastamata	31	1
KOKKU	1207	522

Mitmed reservväelased on andnud teenistuskoha all mitu vastust, kuna on ajateenistuse jooksul viibinud erinevates väljaõppekeskustes.

474 reservväelast (91%) nimetas oma emakeelena eesti ja 38 reservväelast (7%) vene või muud keelt. 31 reservväelasel (6%) oli põhiharidus, 284 (54%) keskkharidus, 111 (21%) kutseharidus ja 87 (17%) kõrgharidus.

Vanuse järgi jaotusid reservväelased järgmiselt: 19-20 aastaseid oli 119 (23%), 21 aastaseid 58 (11%), 22 aastaseid 157 (30%), 23 aastaseid 143 (27%) ning 24 aastaseid ja vanemaid 39 (7%).

Ajateenistusse kutsutud 1207 kutsealusest oli eesti emakeelega 1047 vastanut (87%) ning vene või muu emakeelega 160 (13%). Põhiharidusega oli 147 (12%), keskkharidusega 572 (47%), kutseharidusega 318 (26%) ja kõrgharidusega 170 (14%) kutsealust.

Vanuseline jagunemine on järgmine: kuni 19 aastat – 180 (15%), 20 aastat – 165 (14%), 21 aastat - 331 (27%), 22 aastat - 393 (33%) ning 23 aastat ja rohkem – 138 (11%).

Uuringu teostajad

Uuringu erinevate etappide eest olid vastutavad:

- Küsimustiku ja aruande koostamine;
andmete analüüs: Juhan Kivirähk, RKK
- Küsitluse läbiviimine, küsimustike
väljasaatmine ja vastuvõtmine Kaitseressursside Amet
- Andmesisestus,
andmefaili moodustamine Turu-Uuringute AS

UURINGUTULEMUSTE ÜLDKOKKUVÕTE

Ajateenistuse läbimist peetakse noormeeste jaoks vajalikuks nii kogu Eesti avalikkuse poolt kui ka uuritud sihtgrupis. Kui kogu elanikkonnast peab noormeeste ajateenistust kindlasti või pigem vajalikuks üle 90 protsendi, siis kutsealustest ja reservväelastest neli viiendikku.

Pidevalt on kasvanud vabatahtlikult ajateenistusse minejate osakaal. Kui 2008. aastal avaldas ise soovi ajateenistusse minna 9% küsitletud kutsealustest, siis 2012. aastal oli selliseid vastajaid juba 33%.

27% küsitletutest läks ajateenistusse hea meelega, 44% valmisolekust oma kodanikukohust täita. 22% küsitletuist vastas, et nad oleksid võimaluse korral jätnud ajateenistusse minemata ja 4% läks ajateenistusse täiesti vastumeelselt (olulised erinevused kutsealuste ja reservväelaste hoiakutes puudusid).

Kui aga ajateenistus oleks vabatahtlik, siis oleks valmis kindlasti ajateenistusse minema vaid 20%, arvatavasti teeks seda 29%.

Mida noorem on kutsealune ajateenistusse kutsumisel, seda meelsamini ta sinna läheb. Kui 18-19 aastastest noormeestest läks ajateenistusse hea meelega tervelt 56 protsenti, siis üle 22-aastastest vähem kui viiendik. Ka vastajad ise leiavad, et ajateenistuse võiks läbida just nooremas eas: kohe pärast gümnaasiumi lõpetamist peab seda sobivaimaks 54 protsenti kutsealustest ja 76 protsenti reservväelastest.

Seetõttu oleks kahtlemata mõistlik kutsuda noormehed ajateenistusse võimalikult vara. Samas ei saa kutsealustelt ära võtta võimalust hariduse omandamiseks ning kaitsevägele tuleb kasuks, kui ajateenistusse tulevad ka haritumad noored.

Edasiõppimiseks on kõige enam saadud ka ajapikendust. Üldse on kasutanud võimalust ajapikenduse palumiseks kolmandik küsitletutest, neist enam kui 70 protsenti on ajapikendust saanud just hariduse omandamiseks.

Arvestades, et kõik noormehed erinevatel (peamiselt tervislikel) põhjustel ajateenistust ei läbi ning samas puudub ka ulatuslik asendusteenistuse süsteem, on küsitletute seas üsna populaarne mõte ajateenistuses käinute suuremast stimuleerimisest. Seda, et ajateenistuse läbinutel võiks olla soodustusi kõrgkoolis õppimisel ja tööle asumisel, peaks õiglaseks 85% küsitletutest.

Küllaltki üksmeelselt toetavad vastajad seisukohta, et ajateenistuses läbitud õppe kohta tuleks väljastada tunnistusi, mida saaks esitada tsiviilelus kutseoskusi tõendavate dokumentidena: seda peab kindlasti vajalikuks 70% ja pigem vajalikuks 23% küsitletutest.

Seda, et usulistel või kõlbelistel põhjustel ajateenistusest loobunud noormeeste puhul on võimalik rakendada asendusteenistust, peab kindlasti või pigem vajalikuks 60 protsenti küsitletutest. Avalikus arvamuses tervikuna on see protsent veelgi kõrgem – 74%. Samas on kutsealuste endi seas informeeritus asendusteenistusest madal – sellest on teadlikud vaid 27%, lisaks on midagi kuulnud, kuid täpselt ei tea 38%.

Ajateenistuse üheks probleemiks näib olevat ajateenijate erinev võimekus, mis tihti on seotud haridustasemega. Küsitlustulemused näitavad selgelt, et põhiharidusega noormeestele on ajateenistus atraktiivsem ning nad on rahul selle praeguse

pikkusega, kõrgharidusega noormehed aga on ajateenistuse suhtes kriitilisemad ning leiavad, et see võiks toimuda lühema perioodi jooksul. Tegelik ajateenistuse kogemus lisab toetust seisukohale, et ajateenistuse saaks läbi viia ka lühema ajaga: niimoodi arvab 45 protsenti kutsealustest ja 64 protsenti ajateenistuse läbinutest.

Väga oluline suhtumise kujundaja ajateenistusse minekusse on ümbritsev sotsiaalne keskkond. Kui ajateenistusse minejate vanemad ja sõbrad suhtuvad ajateenistusse enamasti positiivselt ja on toetavad, siis tööandjate seas on võrdset nii negatiivset kui ka positiivset suhtumist. Küllap on tööandjate negatiivse suhtumise põhjuseks ettevõtte või asutuse töös reaalselt tekkivad raskused vajaliku töötaja lahkumise tõttu. Kindlasti peaks kutsealustele senisest enam selgitama vajadust teavitada oma tööandjaid peatselt ajateenistusse asumisest õigeaegselt, ent samas tasuks kindlasti teha tööandjate seas täiendavat selgitustööd ajateenistuse vajalikkusest.

Varasematest uuringutest on selgunud, et naiste kohustuslikku ajateenistust üldiselt vajalikuks ei peeta. Aasta tagasi vastas küsimusele „Kas ajateenistuskohustus peaks laienema ka naistele?“ kindlasti või pigem jaatavalt 14% küsitletutest. Sel aastal oli küsimus seatud teisiti, kuna järgmisest aastast saab võimalikuks neidude vabatahtlik ajateenistus. Sellele küsitlute seas suurt vastuseisu ei ole. Seda, et naised ka vabatahtlikult ei peaks saama osaleda ajateenistuses, leiab vaid 18% küsitletutest. 35% arvab, et neid peaks ajateenistuse läbima noormeestega samadel tingimustel, 35%, et nad võiksid seda teha eraldi programmi järgi.

Suhtumist ajateenistusse kujundab tõenäoliselt olulisel määral see, milline on Eesti Kaitseväe üldine maine ajateenistusse asujate silmis. Valdavalt on nii kutsealuste kui ka reservväelaste ettekujutus kaitseväest positiivne. Eesti Kaitseväge peetakse organisatsiooniks, mis on distsiplineeritud, annab eluks vajalikke oskusi ja hea sõjalise väljaõppe. Kahtlevamalt suhtutakse kaitseväe demokraatlikkusesse ja tehnilise varustatuse tasemesse.

Kõige enam loodetakse ajateenistusest saada ellujäämis- ja meeskonnatöö oskusi, autojuhtimise oskust ning venekeelsed noored loodavad parandada ka oma eesti keele oskust. Ajateenistuse läbinud tõstavad omandatud oskustest esile eelkõige meeskonnatöö oskusi ja meditsiinikoolitust. Ülejäänud oskuste omandamine jääb ootustele alla. Kõige suurem erinevus ootuste ja tegelikkuse vahel on seotud autosõiduuskustega: neid loodavad ajateenistuses omandada tervelt 61% kutsealustest, oskuste tegelikku omandamist märgib aga vaid 25%. Oluliselt on langenud eesti keele omandamise protsent venekeelsete reservväelaste seas: aasta tagasi väitis oma eesti keele oskust parandanud olevat 74% reservväelastest, tänava vaid 55%.

69 protsenti ajateenistuse läbinud noormeestest jäävad oma teenistusajaga Eesti kaitseväes täiesti või üldiselt rahule. Seda on pisut rohkem kui eelmisel aastal (65%), kuid endiselt vähem kui 2007., 2008. või 2010. aastal.

Rahulolematuse põhjuseid sai vastaja väljendada, vastates lahtisele küsimusele. Kokku tõi rahulolematuse põhjusi välja 36% reservväelastest. Kõige sagedamini mainiti ajateenistuse organiseerimatust ja ajaraiskamist (43% küsimusele vastanutest), teisena aga ülemuste ebapädevust ja üleolevat suhtumist ajateenijatesse (36%).

16 protsenti märkis rahulolematuse põhjusena väljaõppe madalat kvaliteeti (mõistagi on see teatud osas seotud ka organiseerimatusega), kuues protsendis vastustest toodi esile kaitseväge kehva varustust (siia liigituvad ka kehvad elamistingimused), väheseid sportimisvõimalusi või üldse võimalusi vaba aja mõistlikuks sisustamiseks ning ajateenistusega seotud kaotusi isiklikus elus (ilmajäämine heast töökohast või rahalist kaotust). Neli protsenti vastustest nurises selle üle, et ei arvestatud ajateenija soovidega teenistuspaiga või eriala valikul (mida eelnevalt oli lubatud).

Tundub, et kõige enam sõltub ajateenistusega rahulolu töö- ja elukorraldusest konkreetsetes väeosas: rahulolunumbrid ei erine reservväelase hariduse, vanuse ja emakeele lõikes, kuid on erinevad erinevates väljaõppekeskustes. Siiski on võrreldes varasemate aastatega erinevus erinevates väeosades teeninute rahulolude vahel vähenenud – rahulolematuid ei olnud kusagil üle 35 protsendi (näiteks aasta tagasi oli Staabi- ja Sidepataljonis teeninuist oma ajateenistusega rahul vähem kui pooled).

Erinevate väljaõppekeskuste lõikes näeme väga erinevaid hinnanguid mitte ainult materiaalsele keskkonnale ja olmeprobleemide lahendamisele, vaid ka väljaõpet läbi viivatele ohvitseridele ja allohvitseridele.

Rääkides igapäevasest elukeskkonnast väeosades võib öelda, et Eesti kaitseväge iseloomustab heal tasemel toitlustamine ning head suhted ajateenijate vahel. Kõige rohkem nurisetakse väheste vaba aja veetmise ja sportimisvõimaluste üle.

Kolm neljandikku ajateenistuse läbinutest tunneb ennast teenistusaja järel füüsiliselt tugevama ja enesekindlamana, enam kui pooled ka targema ja vaimselt arenenumana.

Lahtistes vastustes tõsteti põhiliste ajateenistusest saadud oskuste ja kogemuste seas esile eelkõige erinevaid sõjalisi teadmisi ja oskusi (19%), füüsilist arengut ja rasketes oludes toimetulekut (15%), meeskonnatöö tegemise ja teistega arvestamise oskust (12%), juhtimisoskuste ja –kogemuste saamist (11%), autojuhtimise ja erineva liikuvtehnikaga töötamise oskust (11%), distsiplineerituse suurenemist ja ajakasutusoskuse parandamist (10%).

Määrustikuvälised suhted ei ole kaitseväes levinud – seda võib järeldada kasvõi teenistustingimustele antud hinnangute põhjal, milles suhteid kaas-ajateenijatega hindas heaks või väga heaks 82% reservväelastest. Siiski väitis kiusamist või diskrimineerivat käitumist oma teenistuskaaslaste poolt kogunud olevat 16% reservväelastest, jao- või rühmaülemate poolt aga 23%.

Uuena lisandus sel aastal uuringusse küsimus, kas väljaõppes ja kehalise kasvatuse tundides arvestati ajateenistuse alguses noormeeste erineva füüsilise võimekusega. Ligi 60 protsendi küsitletute arvates seda mõningal määral tehti, 40 protsendi arvates aga pigem mitte.

Kõrge rahulolu läbitud ajateenistusega on selle pandiks, et kaitsevägi saab endale motiveeritud reservväelase. Need, kellel on ajateenistusest jäänud kehvad mälestused, ei suhtu erilise vaimustusega ka tulevastesse õppekogunemistesse.

Hea meelega osaleks reservõppekogunemistel viiendik reservväelastest, 39% oleks valmis oma kohust täitma. Võimaluse korral jätkaks õppekogunemistele minemata enam kui neljandik ning täielikku vastumeelsust tunneks seal osalemise vastu 10 protsenti küsitletutest. Nii on valmisolek reservõppekogunemistel osalemiseks langenud tagasi 2007-2008. aasta tasemele, vastuseis sellele on aga läbi aastate kõrgeimal tasemel.

47 protsendile ajateenistusest reservi läinud noormeestest tehti ettepanek jätkata kaitseväelasena lepingulises teenistuses. Neist, kellele taoline ettepanek tehti, reageeris kümme protsenti sellele positiivselt.

Kõigilt küsitluteelt päriti, kuidas nad reageeriksid, kui neile tehtaks ettepanek pärast ajateenistuse läbimist jätkata teenistust elukutselise kaitseväelasena. Ajateenistuse läbinute seas oli 5 protsenti neid, kes selle ettepanekuga kindlasti nõustuksid ja 2 protsenti neid, kes tõenäoliselt nõustuks. Kutsealuste hulgas olid need protsendid vastavalt 5% ja 5%. Sõltuvalt pakutavatest tingimustest oleks nõus kaitseväelase ametit kaaluma 49% kutsealustest ja 35% reservväelastest.

Kõige olulisemateks teguriteks, mis võiksid mõjutada otsust saada kutseliseks kaitseväelaseks, on head suhted väeosas nii ülemate kui teenistuskaslastega, hea palk ning enesearendamise- ja karjäärivõimalused.

Kui kutselise sõjaväelase karjäärile orienteeritud noormeeste jaoks on selle töö juures keskmisest olulisemad enesearendamine, kaitseväeline karjäär ja välismissioonidel osalemine, siis need, kes lähtuksid kaitseväelase elukutse valikul pakutavatest tingimustest, tähtsustavad rohkem materiaalseid tegureid: keskmisest suuremat teenistustasu, häid elamistingimusi, eripensioni ja paindlikke lepingutingimusi

Küsimusele huvi kohta omandada sõjaväelist haridust, asuda teenima kutselise kaitseväelasena või osaleda välismissioonidel anti mõnevõrra positiivsemaid vastuseid kui ettepanekule asuda teenima kutselise kaitseväelasena (huvitatus pole nii konkreetne seisukoht kui valmisoleku väljendamine teenistusse asumiseks).

Sõjaväelise kõrghariduse omandamisest Kõrgemas Sõjakoolis võiks olla kindlasti huvitatud 7% küsitluteest, sõjalise kutsehariduse omandamisest Kaitsevää Lahingukoolis 5%, Scoutspataljoni teenima asumisest 6% ja välismissioonil osalemisest 10%.

Kõrgemat Sõjakooli hinnatakse küsitlute poolt kui väga head haridust andvat, heade õppevahendite ja –tingimustega kõrgkooli, kuid seda ei peeta eriti sobivaks nende jaoks, kellel ei ole kindlat plaani saada kutseliseks kaitseväelaseks.

Seega kõiki erinevaid vastuseid arvestades võib kaitseväelase ametist huvitatute osakaalu hinnata ca 10 protsendiga üldkogumist.

Kaitseressursside Ameti tegevust ajateenistusse kutsumisel hindab enamus küsitluteest positiivselt. Täiesti rahule jäi sellega, nii nagu ka aasta tagasi, 23 protsenti, üldiselt jäi rahule 54 protsenti (aasta tagasi 53%) küsitluteest. Hinnangud on olnud erakordselt stabiilsed läbi kõikide viimaste aastate.

Stabiilselt kõrge on rahulolu ka erinevate aspektidega ajateenistusse kutsumise korralduses. Kõrgemaid hinnanguid pälvib arstiliku komisjoni kutsete informatiivsus, madalamaid info ajapikenduse taotlemise võimaluste kohta.

Rahulolu arstiliku komisjoni tööga on õige pisut langenud – sellega jäi rahule 66% protsenti küsitluteest (eelmisel aastal 70%), seejuures 23 protsenti oli arstiliku komisjoni tööga väga rahul ja 43 protsenti pigem rahul.

Eelistatavaimaks suhtluskanaliks Kaitseressursside Ametiga enne ajateenistusse minekut peetakse internetti. E-posti vahendusel eelistaks KRA-ga kindlasti suhelda 67% küsitluteist, mõningal määral 21%.

Kaitseressursside Ameti veebilehte on külastanud 73 protsenti küsitletutest, sealhulgas reservi arvatutest 77% ja kutsealustest 71%. Hinnangud veebilehele on positiivsed – nende põhjal võib väita, et veebileht täidab oma ülesanded, andes kasulikku ja ammendavat informatsiooni, olles arusaadav ja mugav kasutada, sealt on taotluste vormid kergesti leitavad.

Kaitseväe veebilehte mil.ee on külastanud kolmandik kutsealustest ja 80% reservväelastest. Seega on kaitseväe veebilehe külastatavus reservväelaste seas sama suur või isegi suurem kui KRA veebilehe puhul. Võrreldes KRA veebilehaga, saab kaitseväe oma kõrgemaid hinnanguid sisukuse ning kasutamismugavuse eest.

Oma informeeritust enne ajateenistusse minekut hindavad kõrgemaks ajateenistusse alles siirduvad kutsealused ning kehvemaks ajateenistuse läbinud reservväelased. Informeeritust pidas heaks või väga heaks 63% kutsealustest ja 44% reservväelastest. Võib öelda, et tegelik ajateenistuse kogemus laseb tagantjärele paista oma eelnevat informeeritust pigem väiksemana – küllap toob tegelik ajateenistus esile asjaolusid, millest ei olnud enne ajateenistust teadlikud ja millega ei osatud arvestada.

Ootused informatsiooni saamiseks enne ajateenistust on püsinud aastate lõikes peaaegu muutumatutena. Huvitatud ollakse praktiliselt kõigest, mis puudutab otseselt eelseisvat ajateenistust: väljaõppe kohta, ajateenija õiguste ja kohustuste kohta, ajateenija võimaluste kohta kaitsta oma õigusi ning elamistingimuste kohta kaitseväes.

Reservi arvatutel paluti lahtise vastusena kirja panna, millisest infost neil endal teenistusse asumisel vajaka jäi. Vastustest selgub, et eelkõige jäi puudu eelnevast informatsioonist väljaõppe sisu ning erinevate väeosade spetsiifika kohta (16%) ning selle kohta mida võib ja mida oleks soovitatav ajateenistusse minnes kaasa võtta (16%). Ehkki Kaitseressursside Amet edastab kutsealustele kaasavõetavate asjade kohta teavet kaitseministri määruse põhjal, siis sellest ei näi piisavat. Kindlasti oleks hea ajateenistusse minejatele anda praktilisi näpunäiteid, millised kaasa võetud abivahendid aitavad teenistuses ette kerkivaid probleeme lahendada.

Peamiseks infokanaliks, millest ajateenistuse kohta informatsiooni ammutatakse, on sõbrad - neilt saab informatsiooni kindlasti 59% ja mõningal määral 34% küsitletutest. Sõpradele järgnevad erinevad Kaitseressursside Ameti poolt koordineeritavad infovood: KRA veebileht, infotrükised, arstlik komisjon. Oluliseks infoallikaks on ka kaitseväe veebileht.

Neile, kes õppisid koolis riigikaitseõpetust, tõuseb riigikaitseõpetus info saamisel olulisuselt teisele kohale. Kaitseleidi liikmetel on aga olulisuselt teisel kohal oma organisatsiooni kaudu saadav informatsioon.

Värbamiskeskuse töötajate esinemistega koolides on kokku puutunud 40% kutsealustest ning väeosades 81% reservväelastest. Enamik vastanutest peab Värbamiskeskuse esinejaid kompetentseteks, esitlust informatiivseks ja lihtsasti jälgitavaks. Ka esitluse kuulajate küsimustele vastati ammendavalt. Kõige madalamalt hinnati esitluse huvitavust, seda eelkõige reservväelaste poolt.

Riigikaitseõpetus oli kooli õppeprogrammis 41 protsendil küsitletutest. Seejuures on riigikaitseõpetus olnud kooliprogrammis 42 protsendil eesti- ja 27 protsendil venekeelsetest vastajatest.

Riigikaitseõpetuse levikul koolides on selgelt positiivne trend: veel 2007. aastal oli vaid 27 protsendil küsitletutest kooli õppeprogrammis riigikaitseõpetus.

Enamik küsitletuist peab riigikaitseõpetust kindlasti (40%) või arvatavasti (37%) vajalikuks. Vaid 17 protsenti arvab, et riigikaitseõpetus ei ole kindlasti või arvatavasti vajalik.

Kaitseliitu kuulus 7% küsitletud noormeestest. Neist, kes sinna ei kuulu, on 30% valmis Kaitseliiduga tulevikus liituma.

Kaitseliitu kuulumine või selle liikmeks soovimine on oluline tegur, mis on positiivselt seotud noormeeste suhtumisega ajateenistusse või ka valmisolekuga valida endale tulevikus sõjaline elukutse.

Nii eesti kui ka vene emakeelega noormeeste poolt kõige enam kasutamist leidvaks infokanaliks on internet. Eestikeelsetel noormeestel asub Interneti ja suhtlusvõrgustike järel olulisuselt kolmandal kohal ajaleht Postimees, järgnevad raadio Sky Pluss ja Eesti telekanalid.

Vene keelt kõnelevate noormeeste hulgas suudavad Interneti ja suhtlusvõrgustikega võistelda Venemaa telekanalid ja Pervõi Baltiiski Kanal, järgnevad raadio Sky ja venekeelsed ajalehed.

UURINGUTULEMUSED TEEMADE KAUPA

1 Suhtumine ajateenistusse.

1.1 Ajateenistuse vajalikkus.

Avaliku arvamuse küsitlustest on teada, et **Eesti elanikud peavad ajateenistust noormeeste jaoks kindlasti või pigem vajalikuks**. Võrreldes elanikkonna üldise keskmisega on nooremate vastajate seas hinnang ajateenistuse vajalikkusele küll pisut madalam, ent ikkagi valdavalt positiivne. Nii on see ka kutsealuste ja ajateenistuse läbinute hinnangutes (vt. tabel 1). Ajateenistust peavad mõnevõrra vajalikumaks need noormehed, kes on ajateenistuse juba läbinud (kindlasti vajalik 37%), ning veidi vähem vajalikuks kutsealused (31%), kuid see erinevus on statistiliselt väheoluline.

Seisukohad ajateenistuse läbimise vajalikkuse suhtes on aastate lõikes olnud stabiilsed, kõikides vaid statistilise vea piires.

Tabel 1 - Suhtumine ajateenistuse läbimise vajalikkusesse:

	Kindlasti vajalik	Pigem vajalik	Pigem v. täiesti mittevajalik	Ei oska öelda
Elanikkond tervikuna *	61%	31%	6%	2%
Ajateenistuse läbinud	37%	43%	17%	3%
Kutsealused	31%	45%	16%	7%

* Saar Poll küsitlus märtsis 2012

Suhtumises naiste ajateenistusse on olnud muutused suuremad, tulenevalt selle võimaluse seadustamisest on aga muutunud ka küsimuse püstitus ise. Aasta tagasi vastas küsimusele „Kas ajateenistuskohustus peaks laienema ka naistele?“ kindlasti või pigem jaatavalt 14% küsitletutest. Kuna järgmisest aastast saab võimalikuks neidude vabatahtlik ajateenistus, oli tänavu seatud küsimus teisti.

Seda, et ajateenistus peaks olema ka naistele kohustuslik, arvas kõigest 5 protsenti kutsealustest ja reservväelastest, kuid ka vastupidisel seisukohal, et naised ei peaks üldse ajateenistuses osalema, oli vaid 18 protsendi küsitletutest. Tabelist 2 näeme, et võrreldes kogu elanikkonna avaliku arvamusega on kutsealuste ja reservväelaste suhtumine naiste osalemisse ajateenistuses märgatavalt soosivam.

Tabel 2 - Suhtumine naiste ajateenistusse:

	Võiks olla kohustuslik	Soovi korral, samadel tingimustel noormeestega	Soovi korral, eraldi programmi järgi	Ei peaks üldse osalema
Elanikkond tervikuna *	1%	20%	46%	32%
Ajateenistuse läbinud	6%	38%	34%	18%
Kutsealused	4%	34%	36%	17%

* Saar Poll küsitlus märtsis 2012

1.2 Ajateenistusse asumine.

Pidevalt on kasvanud vabatahtlikult ajateenistusse asujate osakaal: 2008. aastal avaldas ise soovi ajateenistusse minna 9%, 2009. aastal 10%, 2010. aastal 19%, 2011. aastal 29% ja sel aastal 33% küsitletud kutsealustest.

Reservväelastest märkis 38%, et avaldas ise soovi ajateenistusse asuda. Et aga küsitletud kaitsevälased esindavad ju tegelikult sama kontingenti, kes oli küsitletavaks aasta tagasi kutsealustena, siis võib arvata, et küsitlusvalim on väikeses süsteemis nihkes ajateenistusse keskmisest positiivsemalt suhtuvate reservväelaste osas.

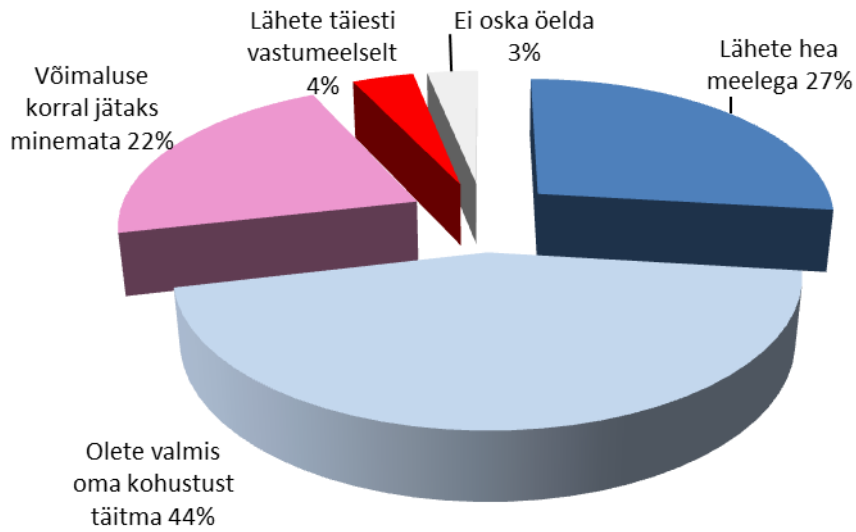
Vabatahtlikult ajateenistusse minejatest pooled läksid ajateenistusse hea meelelega. Kuid vabatahtlikuna avaldavad ajateenistusse minekuks üha enam soovi ka need, kes tajuvad ajateenistuse läbimise vältimatust ja on valmis oma kodanikukohust täitma (39%) ning isegi need, kes sinna parema meelelega ei läheks (9%). Annab ju isikliku sooviavalduse põhjal ajateenistusse minek paremad võimalused valida oma huvidele ja kalduvustele sobivamat teenistuskoha.

Kõigist kutsealustest asus hea meelelega ajateenistusse 28%, valmisolekust oma kohust täita 43% (reservväelaste olid need protsendid vastavalt 25% ja 47%).

Viiendik küsitletuist väitis, et võimaluse korral oleks nad jätnud ajateenistusse minemata ja 4%, et läksid ajateenistusse täiesti vastumeelselt (vt. joonis 1).

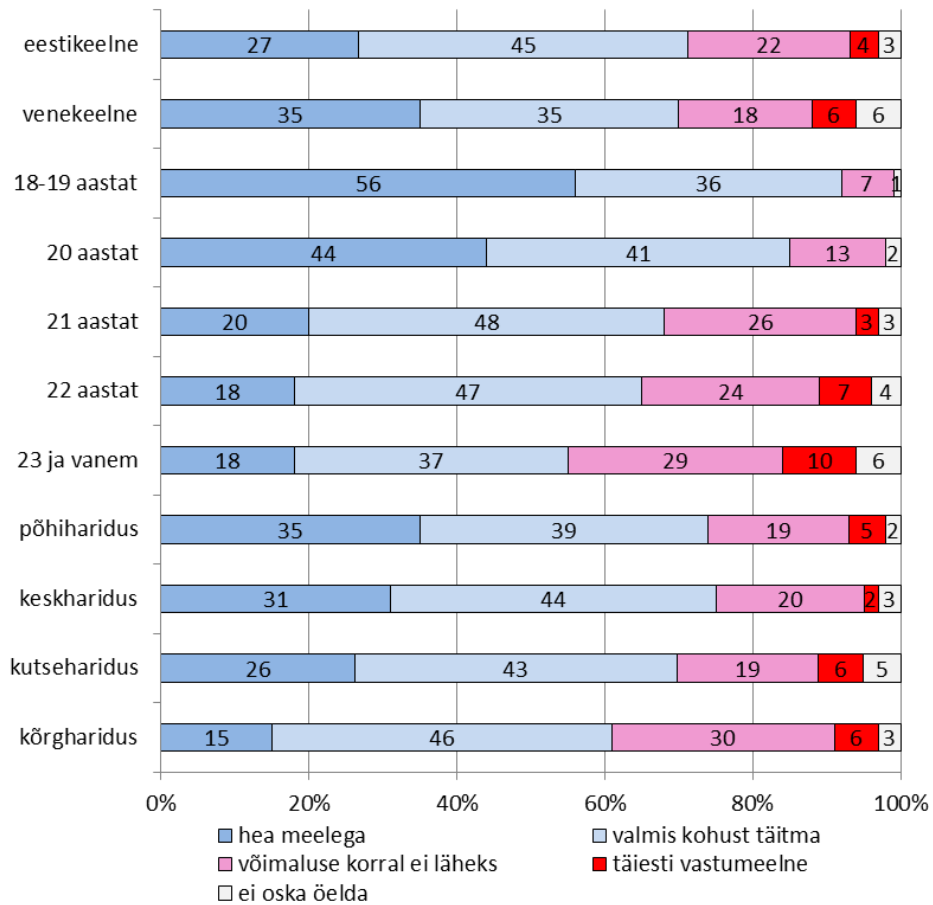
Neist kutsealustest, kes asusid ajateenistusse hea meelelega, oleks 88% valmis ajateenistusse minema ka siis, kui see oleks vabatahtlik. Seevastu neist, kes läksid ajateenistusse selleks, et oma kohust täita, oleks vabatahtlikkuse korral ajateenistusse läinud vaid pooled.

Joonis 1 – Milliste tunnetega Te ajateenistusse lähete/ läksite? /kõik vastajad/

Positiivsemate tunnetega lähivad ajateenistusse nooremad kutsealused ja vene emakeelega noormehed (joonis 2).

Joonis 2 – Milliste tunnetega Te ajateenistusse lähete/ läksite? /kutsealused/

Ehkki ise ajateenistusse minekuks soovi avaldanute osakaal on eestlaste ja mitte-eestlaste seas võrdne, siis hea meelega ajateenistusse minejate osakaal on venekeelsete noormeeste seas 35%, eestlaste hulgas vaid 27%.

Samas on eesti noormeeste seas rohkem neid, kes suhtuvad ajateenistusse kui oma kodanikukohusesse (45% venekeelsete 35% vastu).

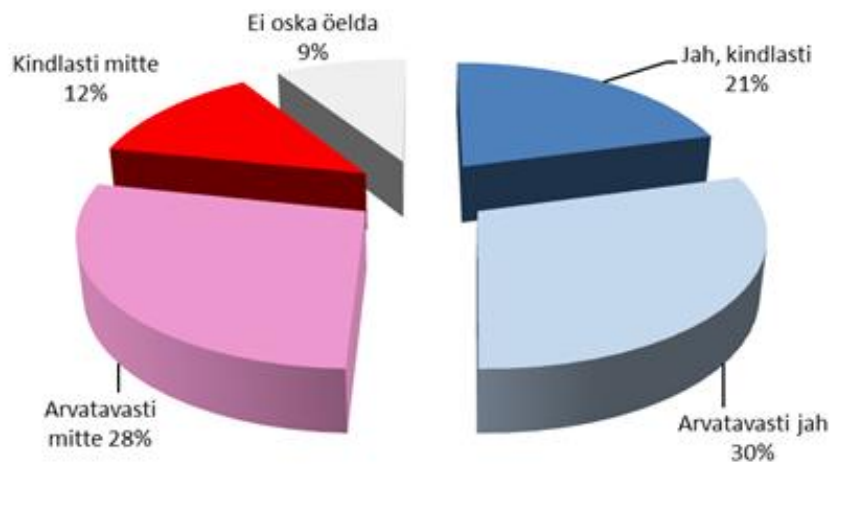
Selge seos ajateenistusse minekusse suhtumises on vanusega. Mida suurem on vastaja vanus, seda vastumeelsemalt ta ajateenistusse läheb. Kui 18-19 aastastest noormeestest läks ajateenistusse hea meelega tervelt 56 protsenti, siis üle 22-aastastest vähem kui viiendik.

Ilmselt oleks kõige otstarbekam, kui ajateenistus läbitaks võimalikult noores eas, kohe pärast keskhariduse omandamist. Taolist lahendust peab kõige sobivamaks ka enamik noormehi. Samas tuleb arvestada ka osade noormeeste soovi asuda kohe pärast gümnaasiumi lõppu kõrgharidust omandama.

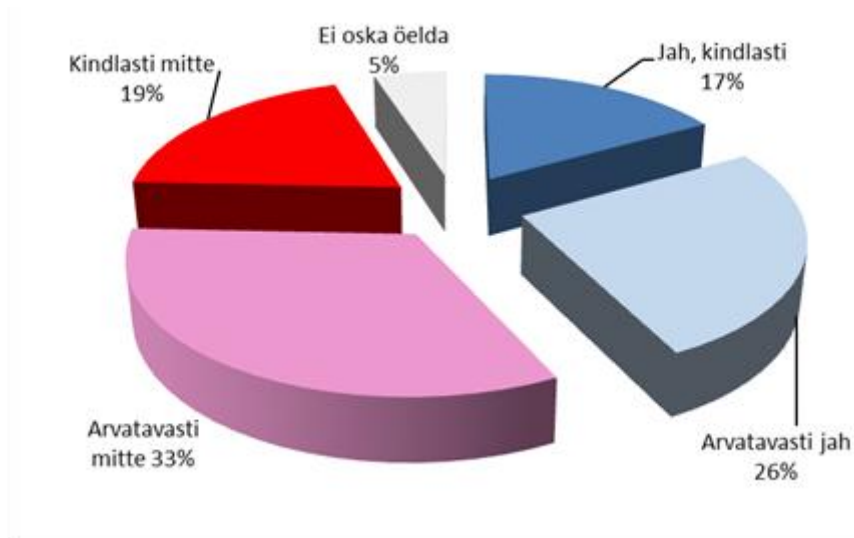
Eksisteerib seos ka vastaja haridustasemega. Kõige positiivsemalt suhtuvad ajateenistusse minekusse noormehed, kellel pole veel keskharidust (neist läheb hea meelega ajateenistusse 35%), seejärel keskharidusega noormehed (31%). Kõrgharidusega noormeestest läks hea meelega ajateenistusse vaid 15%, enam kui kolmandik oleks jätnud sinna võimaluse korral minemata.

Kui ajateenistus oleks vabatahtlik, siis oleksid seda valmis kindlasti või arvatavasti läbima pooled kutsealustest, kindlasti või arvatavasti kasutaks võimalust mitte ajateenistust läbida 40% kutsealustest (joonis 3). Reservväelaste puhul on see proportsioon vastupidine – kindlasti või arvatavasti läheks vabatahtlikult ajateenistusse 43%, kindlasti või arvatavasti ei läheks 51% (joonis 4).

Joonis 3 - Kui ajateenistus oleks vabatahtlik, siis kas Teie oleksite asunud ajateenistusse? /kutsealused/

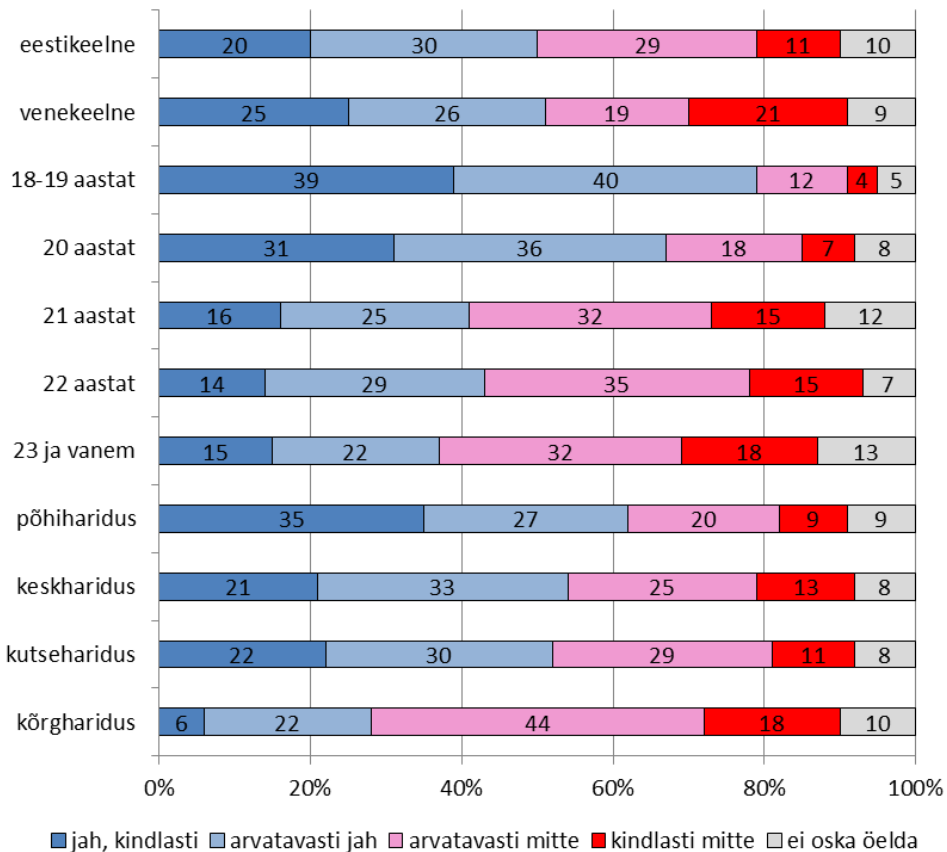

Joonis 4 - Kui ajateenistus oleks vabatahtlik, siis kas Teie oleksite asunud ajateenistusse? /reservväelased/

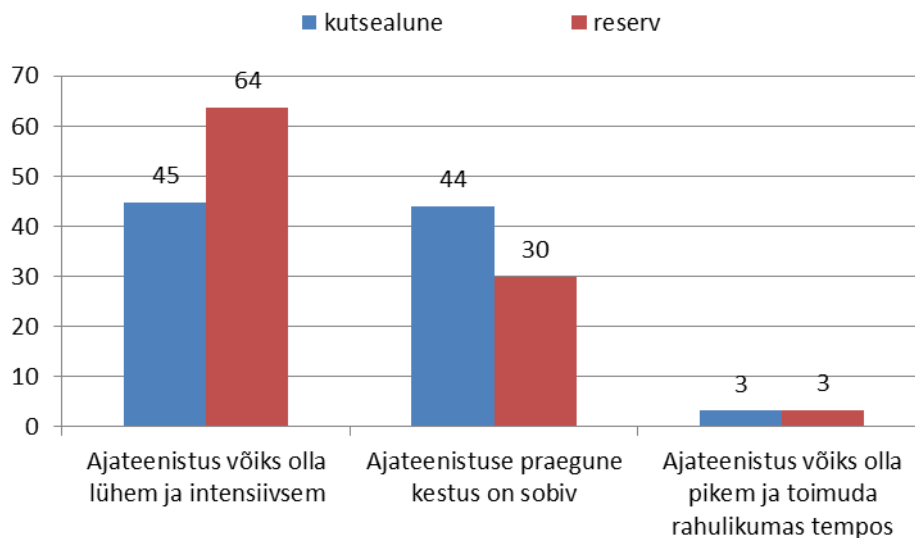
Ka selles küsimuses näeme kutsealuste seisukohtades selgeid erinevusi tulenevalt vastaja vanusest ja haridustasemest. Eesti- ja venekeelsete noormeeste vahel aga suured erinevused puuduvad, ehkki vene noormeeste seas on rohkem nii neid, kes kindlasti vabatahtlikult ajateenistusse läheks, kui ka neid, kes seda kindlasti ei teeks.

Joonis 5 - Kui ajateenistus oleks vabatahtlik, siis kas Teie oleksite asunud ajateenistusse? /kutsealused/

Üheks asjaoluks, mis tekitab tõrjuvat suhtumist ajateenistusse, on sellele kuluv aeg. Vastajate poolt saab küllalt suurt toetust arvamus, et ajateenistus võiks toimuda lühema aja jooksul ning olla intensiivsem. Niimoodi arvab 45 protsenti kutsealustest ja 64 protsenti ajateenistuse läbinutest. 44% kutsealustest ja 30% ajateenistuse läbinutest peab ajateenistuse praegust kestust sobivaks; kolm protsenti aga toetaks senisest veelgi pikemat ajateenistust (joonis 6). Seega lisab ajateenistuse kogemus noormeestele veendumust selles, et ajateenistuse saaks läbi viia ka lühema ajaga.

Joonis 6 – Milline peaks olema ajateenistuse kestus?

Mida vanem on vastaja ja mida kõrgem on tema haridustase, seda enam peab ta õigeks lühemat ajateenistust. 22-aastastest ja vanematest kutsealustest leiavad juba enam kui pooled, et ajateenistust võiks lühendada ja intensiivsemaks muuta, reservväelastest aga enam kui kaks kolmandikku. Lühema ja intensiivsema ajateenistuse poolt on keskmisest enam ka kõrgema haridustasemega vastajad.

Kindlasti on ajateenistuse noormeestele vastuvõetavamaks muutmisel oluline osa võimalusel ise ajateenistusse mineku aega valida. **Sobivaimaks ajaks ajateenistusse minekul peetakse konkurentsituult kohe peale keskkooli lõpetamist.** Nõnda arvab 54 protsenti kutsealustest ja 76 protsenti reservväelastest. Seega näeme, et tegelik ajateenistuskogemus suurendab nende noormeeste osakaalu, kes peavad sobivaimaks minna ajateenistusse kohe pärast kooli lõpetamist.

Sageduselt järgmine eelistus on ajateenistusse minek **vabalt valitud ajal enne 28-aastaseks saamist**: seda arvab 18% kutsealustest ja 8% reservväelastest. See variant leiab enim toetust põhiharidusega kutsealuste seas (31%), kes keskkooli lõpetamist võivad omandada ei kavatsegi.

Eelistustelt kolmandal kohal on ajateenistusse minek pärast kõrghariduse omandamist (9% kutsealustest ja 4% reservväelastest). **Pärast kõrgkooli lõpetamist** peavad sobivaimaks ajateenistusse minna kõrgharidusega kutsealused (23%), kuid pärast ajateenistuse läbimist peab sellist ajastust õigeks vaid kuus protsenti kõrgharidusega reservväelastest.

Küsimusele, milline peab olema ajateenija haridustase, annab **42%** vastuseks, et tal peab olema **vähemalt keskharidus**, **34%** peab piisavaks **põhiharidust** ja 21% leiab, et haridustasemel ei ole ajateenistuses erilist tähtsust.

1.3 Ajateenistusest vabastamine ja asendusteenistus.

Vaatamata sellele, et ajateenistus on kohustuslik, ei läbi seda kõik noormehed. Kui aastate ees võisid mõned noormehed kaitseväge huviorbiidist ka lihtsalt juhu tõttu välja jääda, siis nüüd on arvepidamine kutsealuste üle korras ja ajateenistusest vabastatakse vaid kindlatel põhjustel. Ometi võivad need noormehed, kes ajateenistusse lähevad, tunda end ebavõrdselt kohelduna võrreldes nendega, kes sellest kohustusest ühel või teisel põhjusel vabanevad.

Kolmandik küsitletutest (30% kutsealustest ja 38% reservväelastest) on enne ajateenistusse tulekut saanud ajapikendust. Peamiselt on ajapikendust saadud seoses õpingutega, kuid 17 protsenti kutsealustest ja 29 protsenti reservväelastest on ajapikendust saanud ka mingi terviseprobleemiga seoses.

Üldiselt leiavad paljud küsitletud, et ajateenistusest vabastatakse tervise tõttu liiga tühistel põhjustel, kuigi kolmandik ei ole selle väitega nõus.

Küllaltki üksmeelselt leitakse aga, et neile noormeestele, kes ajateenistuse läbivad, võiksid kehtida teatud hüved või soodustused – kas siis kõrgkooli astumisel või mingile ametikohale kandideerimisel vms. (vt. tabel 3).

Tabel 3 - Kuivõrd Te nõustute järgmiste väidetega?

	Kõik	Reservväelased	Kutsealused
Ajateenistusest vabastatakse tervise tõttu liiga kergesti			
nõus	58%	62%	55%
ei ole nõus	37%	32%	39%
Ajateenistuse läbinutel võiksid olla teatud hüved ja soodustused			
nõus	85%	89%	83%
ei ole nõus	11%	9%	12%

Ajateenistuskohustuse võrdsema täitmise tagamiseks on ülevaatamisel kutsealuste tervisenõuded, mis võimaldaks diferentseeritud lähenemise korral teatud väeosades ja erialades rakendada ka nõrgema tervisega noormehi.

Samuti on veel paljuski kasutamata asendusteenistuse võimalused, mida praegusel juhul rakendatakse vaid usuliste ja kõlbelistel põhjustel relva kandmisest keelduvate noormeeste puhul.

Asendusteenistuse läbimise võimalusest on paraku informeeritud vaid 27 protsenti kutsealustest. 38 protsenti on sellest küll kuulnud, kuid ei tea täpselt, mida asendusteenistus endast kujutab. 35 protsenti ei ole asendusteenistusest kuulnudki.

Seda, et usulistel või kõlbelistel põhjustel ajateenistusest loobunud noormeeste puhul on võimalik rakendada asendusteenistust, peab kindlasti või pigem vajalikuks 60 protsenti küsitletutest. Pigem või täiesti mittevajalikuks peab seda 27 protsenti.

Elanikkonna seas tervikuna pidas märtsis läbi viidud avaliku arvamuse küsitluses ajateenistusest keelduvate noormeeste asendusteenistust kindlasti või pigem vajalikuks **74 protsenti vastanutest** (vt. tabel 4).

Tabel 4 - Suhtumine asendusteenistuse vajalikkusesse:

	Kindlasti vajalik	Pigem vajalik	Pigem v. täiesti mittevajalik	Ei oska öelda
Elanikkond tervikuna *	31%	43%	22%	4%
Ajateenistuse läbinud	34%	29%	30%	7%
Kutsealused	23%	36%	26%	15%

* Saar Poll küsitlus märtsis 2012

Varasemates küsitlustes ei rõhutatud asendusteenistuse kohta küsides selle valiku motiive (usulistel või kõlbelistel põhjustel) ning siis oli asendusteenistuse vajalikkuses veendunud veelgi enam – 2011. aasta küsitluses leidis, et kaitseväge mittesobivate noormeeste kutsumine asendusteenistusse ning nende rakendamine päästetöödel, keskkonnakaitstes ja mujal oleks kindlasti või pigem vajalik 77% ajateenistuse läbinud ja 68% kutsealustest noormeestest.

Praegusel ajal, mil on võetud orientatsioon laiapindsele riigikaitsele, oleks võib-olla mõtet hakata asendusteenistuse võimalust hakata pakkuma ka neile noormeestele, kelle tervislik seisund riviteenistust läbida ei võimalda, kuid kes toetavates tsiviiltegevustes võiksid riigikaitse seisukohalt olulist rakendust leida. Sellekohase ettepanekuga on üles astunud juba ka noored ise – nii kutsus noorteühenduse Avatud Vabariik esindaja Sergei Metlev üles muutma kaitseväge asendusteenistust auasjaks, andes võimaluse seda läbida näiteks abipolitseinikuna (Postimees 16. oktoobril 2012)

1.4 Lähedaste suhtumisest ajateenistusse minekusse

Olulist mõju suhtumisele ajateenistusse avaldab see, kuidas suhtuvad ajateenistusse noormeeste lähedased – vanemad ja sõpruskond.

Kõige positiivsem on vanemate suhtumine ajateenistusse minekusse, positiivne hoiak domineerib ka sõprade/eakaaslaste hulgas, ehkki siin esineb umbes neljandiku puhul ka negatiivset hoiakut.

Tööandjate suhtumist ei oska paljud noormehed töökogemuse puudumise tõttu välja tuua. Nende puhul aga, kes vastata oskavad, jaguneb tööandjate suhtumine võrdsest negatiivse ja positiivse poole vahel (22% suhtus positiivselt ja 22% negatiivselt). Olukord, kus tööandjad pooltel juhtudel kalduvad ajateenistuses nägema oma põhitegevust häirivat faktorit, on murettekitav (tabel 5).

Tabel 5 – Kuidas suhtusid Teie ajateenistusse asumisse Teie ...

	Hästi	Pigem hästi	Pigem halvasti või halvasti	Ei osanud seisukohta võtta/ ei tea
... vanemad	47%	33%	12%	8%
... sõbrad, eakaaslased	27%	39%	26%	8%
... tööandja /kui töötasite/	10%	12%	21%	57%

1.5 Ajateenistuse ülesannetest.

Nii nagu avalikkuses tervikuna, nii ka kutsealuste ja reservväelaste seas, tähtsustatakse ajateenistuse puhul mõistagi kõige enam sõjaliste oskuste omandamist, samas reservkaitseväge ettevalmistamine mobilisatsiooniks jääb ajateenistuse ülesannete olulisuse hindamisel pigem tahaplaanile – vaid reservväelased rõhutavad selle ülesande olulisust keskmisest rohkem.

Kui kogu elanikkonna jaoks on ajateenistuse juures olulisuselt teisel kohal oskuste omandamine erinevates tsiviilhädaolukordades tegutsemiseks, siis kutsealused peavad teisena olulisemaks (kolme ülesande kokkuvõttes aga olulisimaks) hoopis selliste sotsiaalsete oskuste nagu distsipliin ja meeskonnatunne omandamist. Sama ülesanne tõuseb kolme valiku kokkuvõttes teisele kohale ka reservväelaste hinnangutes.

Kolmandaks oluliseks ajateenistuse ees seisvaks ülesandeks on oskuste omandamine füüsiliselt raskete olukordade ja stressiga toimetulekuks.

Kõige vähemtähtsaks peetakse ajateenistuse juures teadmiste omandamist Eesti põhiseadusliku korra ja riigikaitse põhimõtete kohta – küllap eeldavad vastajad, et sellised teadmised tuleb omandada juba enne ajateenistust koolipingis. (vt. tabel 6).

Tabel 6 – Mis eesmärke peaks täitma ajateenistus?

	Eesti avalik arvamus (august 2011)		Reservväelased		Kutsealused	
	Kõige olulisem	Kolm kokku	Kõige olulisem	Kolm kokku	Kõige olulisem	Kolm kokku
Õpetama sõjalisi oskusi	48%	66%	47%	66%	35%	53%
Õpetama oskusi, kuidas saada hakkama füüsiliselt raskete ülesannete/ olude ning stressiga	9%	45%	11%	43%	8%	42%
Õpetama sotsiaalseid oskusi: käitumist, distsipliini, meeskonnatunnet	10%	43%	11%	47%	21%	63%
Õpetama oskusi tegutsemiseks tsiviilhädaolukordades (katastroofid, õnnetused)	17%	56%	8%	34%	14%	46%
Andma hea füüsilise ettevalmistuse ning juurutama sportlikku eluviisi ka kogu ülejäänud eluks väljaspool ajateenistust	3%	31%	7%	33%	10%	46%
Andma teadmisi Eesti põhiseaduslikust korrast ja riigikaitse põhimõtetest	3%	22%	2%	12%	4%	18%
Valmistama ette reservkaitseväge mobilisatsiooniks	7%	28%	11%	34%	7%	20%

2 Arvamused kaitseväest.

2.1 Kaitseväe üldine kuvand

Suhtumist ajateenistusse kujundab tõenäoliselt olulisel määral see, milline on Eesti Kaitseväe üldine maine ajateenistusse asujate silmis.

Valdavalt on nii kutsealuste kui ka reservväelaste kirjeldus kaitseväest etteantud omaduste lõikes positiivne. Eesti Kaitseväge peetakse organisatsiooniks, mis on **distsiplineeritud, annab eluks vajalikke oskusi ja hea sõjalise väljaõppe**. Sellega nõustub selge enamus nii kutsealustest kui ka reservväelastest. Oluline on ka see, et valdava enamiku vastanute arvates ei ole kaitsevägi vägivaldne. Kahtlevamalt suhtutakse kaitseväe **demokraatlikkusse ja tehnilisse varustatusesse**.

Alljärgnevas tabelis on toodud kaitseväge iseloomustavad omadused keskmiste hinnangute järjestuses:

Tabel 7 – Keskmine nõustumine väidetega kaitseväe kohta

Eesti Kaitsevägi ...	KÕIK	Ajateenistuse läbinud (reservväelased)			Ajateenistusse kutsutud (kutsealused)		
		kesk- mine	kesk- mine	nõus 4 + 5	ei ole nõus 1 + 2	kesk- mine	nõus 4 + 5
... on distsiplineeritud	4,19	3,84	68%	9%	4,35	83%	2%
... annab eluks vajalikke oskusi	3,91	3,52	54%	19%	4,08	73%	6%
... annab hea sõjalise väljaõppe	3,87	3,52	52%	13%	4,03	69%	4%
... on kaasaegne organisatsioon	3,48	3,07	38%	28%	3,66	57%	11%
... on uuendustele avatud	3,45	3,09	38%	32%	3,62	54%	13%
... annab võimalused karjääriks	3,30	3,08	39%	30%	3,40	46%	20%
... on tehniliselt hästi varustatud	3,16	2,53	18%	48%	3,45	46%	16%
... on demokraatlik	2,94	2,37	20%	56%	3,21	40%	23%
... on vägivaldne	2,01	1,74	6%	80%	2,15	10%	58%

Hinnangud anti viiepallisel skaalal, kus „5“ tähendas täielikku nõusolekut ja „1“ üldse mitte nõustumist

Näeme, et kutsealuste arvamused on kõikide omaduste osas nõustavamad kui reservväelastel. Kõige ulatuslikum on hinnangute erinevus kaitseväe tehnilise varustuse kohta, mille puhul kutsealustest on positiivsel arvamusel 46%, reservväelastest aga, kes kaitseväe selle küljega isiklikult tutvunud on, vaid 18%.

Samuti erinevad oluliselt kutsealuste ja reservväelaste hinnangud kaitseväe avatusele uuendustele, selle kaasaegsusele ja demokraatlikkusele.

Kaitseväe avalik kuvand tervikuna on kahtlemata positiivne. Kindlasti tuleks püüelda selle poole, et need positiivsed jooned, mida avalikkus kaitseväe juures eeldab, ka tegelikkuses kinnitust saaks. Küllaltki suur lõhe kutsealuste ja ajateenistuse läbinute hinnangutes ei saa jätta pikapeale sellele kuvandile mõju avaldamata.

Kui võrrelda käesolevas uuringus saadud keskmisi hinnanguid eelmisel aastal antutega, siis on näha, et suurema osa tegurite kohta antud hinnangute keskmine on langenud. Reservväelaste puhul on aastaga kahanenud kõikide hinnangute keskmine peale mittevägivaldsuse, kutsealuste seas on eelmise aastaga võrreldes positiivsem hinnang sõjalise väljaõppe kvaliteedile, demokraatlikkusele ja mittevägivaldsusele.

Tabel 8 – Keskmine nõustumine väidetega kaitseväe kohta

Eesti Kaitsevägi ...	KÕIK		reserv- väelased		kutsealused	
	2011	2012	2011	2012	2011	2012
... on distsiplineeritud	4,32	4,19	4,04	3,84	4,42	4,35
... annab eluks vajalikke oskusi	3,99	3,91	3,71	3,52	4,08	4,08
... annab hea sõjalise väljaõppe	3,87	3,87	3,68	3,52	3,94	4,03
... on kaasaegne organisatsioon	3,57	3,48	3,16	3,07	3,72	3,66
... on uuendustele avatud	3,55	3,45	3,31	3,09	3,64	3,62
... annab võimalused karjääriks	3,43	3,30	3,34	3,08	3,46	3,40
... on tehniliselt hästi varustatud	3,22	3,16	2,66	2,53	3,43	3,45
... on demokraatlik	3,01	2,94	2,63	2,37	3,15	3,21
... on vägivaldne	2,13	2,01	1,70	1,74	2,29	2,15

Hinnangud anti viiepallisel skaalal, kus „5“ tähendas täielikku nõusolekut ja „1“ üldse mitte nõustumist

2.2 Ootused ajateenistuses omandatavate oskuste osas.

Kõige enam loodetakse ajateenistusest saada ellujäämis- ja meeskonnatöö oskusi, autojuhtimise oskust ning venekeelsed noored loodavad parandada ka oma eesti keele oskust.

Ajateenistuse läbinud tõstavad omandatud oskustest esile eelkõige meeskonnatöö oskusi ja meditsiinikoolitust. Ülejäänud oskuste omandamine jääb ootustele alla. Kõige suurem erinevus ootuste ja tegelikkuse vahel on seotud autosõiduoskustega: neid loodavad ajateenistuses omandada tervelt 61% kutsealustest, oskuste tegelikku omandamist märgib aga vaid 25%. Kõrgendatud ootus autosõiduoskuste omandamiseks olla seotud kõrgema kategooria juhilubadega, mille kursused on üsna kallid. Ootus autojuhtimisoskuste omandamiseks võib olla seotud ka lootusega leida ajateenistuses rakendust autojuhina, millist eriala peetakse kutsealuste seas mõnevõrra lihtsamaks kui tavapäraselt riviteenistust.

Oluliselt on langenud eesti keele omandamise protsenti venekeelsete reservväelaste seas (aasta tagasi väitis oma eesti keele oskust parandanud olevat 74%

reservväelastest). Kas võib põhjuseks olla asjaolu, et venekeelsete ajateenijate rohkuse tõttu ei praktiseerita eesti keelt ajateenistuses piisavalt või hoopis see, et kutsealuste keeleoskuse tase on juba ajateenistusse minnes piisavalt hea, vajab täiendavat uurimist.

Näiteks IT-alaste ja arvutikasutamise oskuste täiendamisega on situatsioon ilmselt just selline, et ajateenistusse minevate noormeeste hulgas on need oskused juba sedavõrd kõrgel tasemel, et tavapärase väljaõppe käigus neid enam suurendada ei saa.

Tabel 9 - Milliseid erioskusi Te ajateenistuses omandasite/ loodate omandada?

	Reservväelased (omandasite)	Kutsealused (loodate omandada)
Meeskonnatöö	65%	62%
Eesti keele oskus <i>/venekeelsete noorte hulgas/</i>	55%	74%
Ellujäämisoskused	55%	69%
Planeerimisoskused	48%	52%
Meditatsioonikoolitus, esmaabi	52%	46%
Juhtimisoskused	41%	48%
Autosõiduoskus	25%	61%
IT-alased oskused, arvuti kasutamise oskused	5%	18%
Inglise keele oskus	1%	16%

Küllaltki üksmeelselt toetavad vastajad seisukohal, et ajateenistuses läbitud õppe kohta tuleks väljastada tunnistusi, mida saaks esitada tsiviilelus kutseoskusi tõendavate dokumentidena: seda peab kindlasti vajalikuks 70% ja pigem vajalikuks 23% küsitletutest, kusjuures erinevused kutsealuste ja reservväelaste arvamuste vahel on minimaalsed.

Samuti loodavad enamik kutsealustest ja reservväelastest, et ajateenistuse läbimine annab neile võimaluse hea töökoha leidmiseks: seda usub kindlasti 17% ning võib-olla 53% küsitletutest, taolist lootust ei jaga neljandik küsitusele vastanutest. Reservväelaste arvamus on kutsealuste omast skeptilisem.

Tabel 10 – Kas ajateenistuse läbimine annab täiendavaid võimalusi töökoha leidmiseks?

	Kõik	Reserv- väelased	Kutse- alused
Jah, kindlasti	17%	10%	20%
Jah, võib-olla	53%	53%	54%
Pigem mitte	20%	27%	18%
Kindlasti mitte	5%	5%	5%
Ei oska öelda	4%	5%	3%

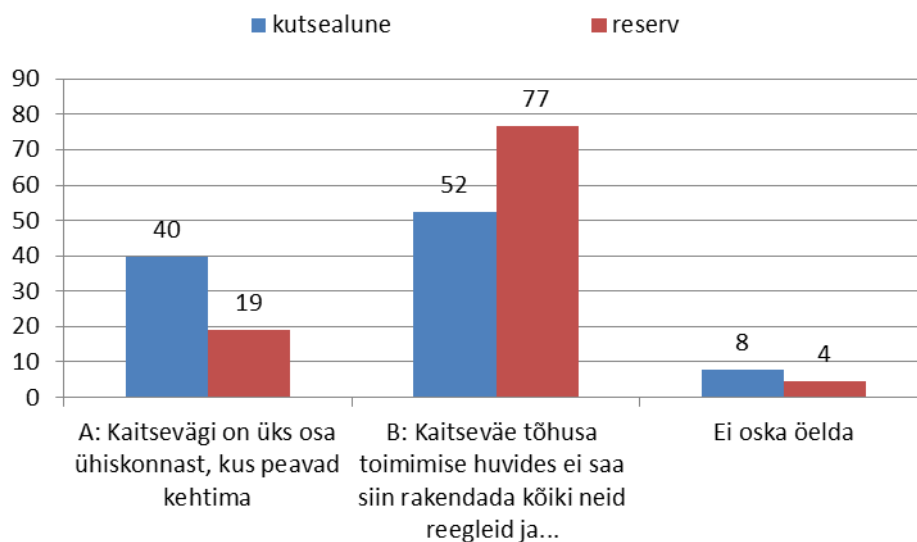
Suhtumise kujunemisel ajateenistusse on oluline ka see, kuidas suudavad tsiviilelust tulnud noormehed ennast allutada kaitseväes kehtivatele distsipliinõuetele.

Palusime küsitletatutel teha valik kahe seisukoha vahel, millest selgub, kas kaitseväeteenistust nähakse tsiviilelu loogikast lähtudes, oodates siin samade reeglite ja demokraatlike õiguste kehtimist nagu kõigis teistes ühiskonnaelu sfäärides (seisukoht A: kaitsevägi on üks osa ühiskonnast, kus peavad kehtima samasugused reeglid ja demokraatlikud õigused nagu tsiviilelus) või aktsepteeritakse kaitseväge kohana, kus määrav roll on selgetel alluvussuhetel ja määrustikul (seisukoht B: kaitseväge tõhusa toimimise huvides ei saa siin rakendada kõiki neid reegleid ja demokraatlikke õigusi, mis kehtivad tsiviilelus).

Enam kui kolm neljandikku reservi arvatutest ja enam kui pooled ajateenistusse kutsututest nõustuvad sellega, et sõjavägi toimib tsiviilelust mõnevõrra erinevalt, tuginedes alluvussuhetele ja määrustikule. 40% kutsealustest ja 19% ajateenistuse läbinutest ootaks aga ka kaitseväes suuremat demokraatiat ning toimimist selliste reeglite alusel, mida järgitakse ühiskonnaelu muudes sfäärides.

Seega toob ajateenistuse läbimine kaasa selged muutused noormeeste suhtumises, tugevdades nende arusaama kaitseväest kui selge käsuliini alusel toimivast struktuurist.

Joonis 7 – Kumb seisukoht on lähedasem Teie arusaamadele?

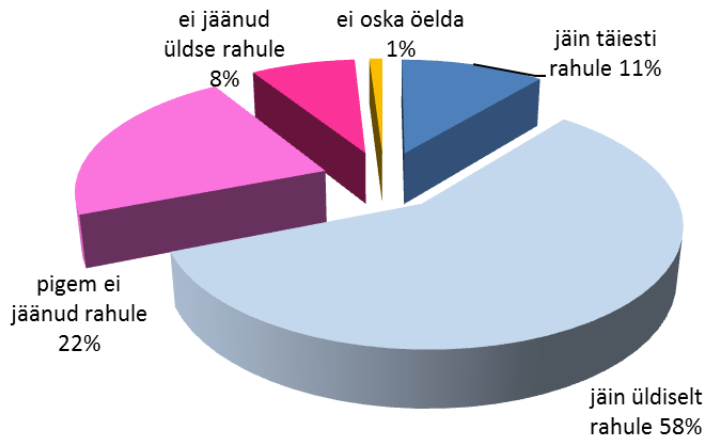

3 Hinnangud ajateenistusele

3.1 Rahulolu ajateenistusega

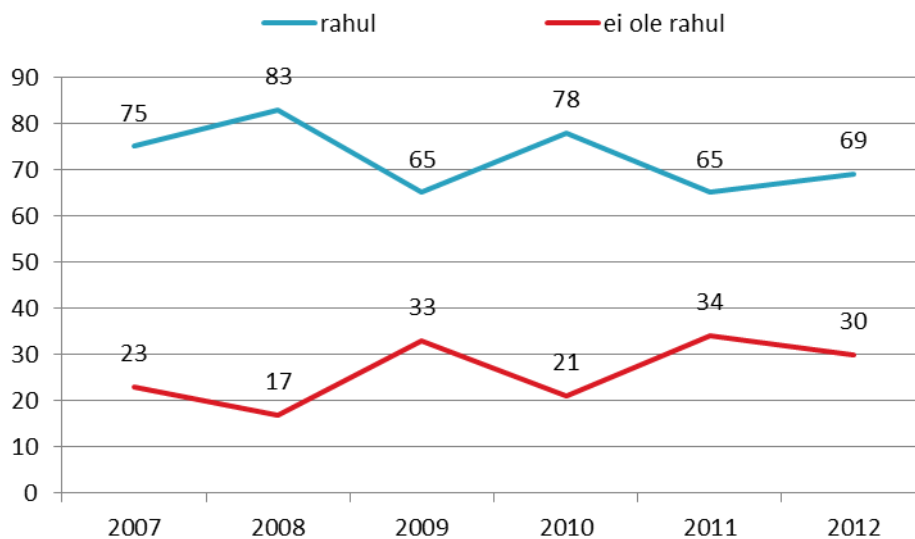
Ajateenistuse läbinutelt küsiti, kuidas nad oma teenistusega kaitseväes rahule jäid ning paluti anda hinnanguid erinevatele väeosa/ väljaõppekeskuse tegevust puudutavatele aspektidele.

Joonis 8 – Kuidas Te jäite rahule oma teenistusega Eesti Kaitseväes?

Rahulolu ajateenistusega on olnud aastate lõikes kõrge, kuid siiski väga kõikum. Kui aastatel 2007, 2008 ja 2010 jäi ajateenistusega rahule kolm neljandikku ja rohkem vastuist, siis tänavune rahulolu on vaid veidi kõrgem 2009. ja 2011. aasta tasemest. Kahtlemata on ka see hea näitaja, kuid varasemad kõrgema rahuloluga aastad kinnitavad, et saab ka paremini.

Joonis 9 – Rahulolu ajateenistusega Eesti Kaitseväes 2007-2012

Kõige suurem on rahulolematuse kõrgharidusega vastajate hulgas, kellest ajateenistusega ei jäänud rahule 49%.

Rahulolematus on kindlasti seotud ka ajateenistusse tuleku motivatsiooniga – need reservväelased, kes on abielus ja eriti need, kellel on ka lapsi, suhtusid ajateenistusse kutsumisse negatiivsemalt, kui noored ja vallalised noormehed.

Suurem on ajateenistusega rahulolu nende reservväelaste seas, kes omandasid nooremallohvitseri aukraadi; reamehe ja kaprali tasemel ajateenistuse lõpetanud reservväelaste seas jääb rahulolu ajateenistusega keskmisest madalamaks.

Vastustes lahtisele küsimusele said küsitletud väljendada oma rahulolematuse põhjusi. Kokku tõi erinevaid põhjusi välja 190 reservväelast ehk 36 protsenti küsitletutest.

Kõige sagedamini mainiti **ajateenistuse organiseerimatust ja ajaraiskamist (43%)**, teisena aga **ülemuste ebapädevust ja üleolevat suhtumist ajateenijatesse (36%)**. Eriti ärritas kaadri ebapädevus ja ülbus kõrgharidusega ajateenijaid (55%)

16 protsenti märkis väljaõppe madalat kvaliteeti (mõistagi on see teatud osas seotud ka organiseerimatusega), kuus protsenti vastustest nimetas kaitseväge kehva varustust (siia liigituvad ka kehvad elamistingimused), väheseid sportimisvõimalusi või üldse võimalusi vaba aja mõistlikuks sisustamiseks ning ajateenistusega seotud kaotusi isiklikus elus (ilmajäämine heast töökohast või rahalist kaotust). Neli protsenti vastustest nurises selle üle, et ei arvestatud ajateenija soovidega teenistuspaiga või eriala valikul (mida eelnevalt oli lubatud).

Kui varasemates uuringutes on rahulolu ajateenistusega väeüksuste lõikes märkimisväärselt erinenud, siis sel korral on pilt oluliselt ühtlasem. Mereväebaasis teenimisega rahule jäänute osakaal on kasvanud 54 protsendilt 85 protsendile; Vahipataljonis 58-lt 72-le; Pioneeripataljonis 61-lt 73-le; Staabi- ja sidepataljonis 43-lt 66-le.

Langus on aset leidnud vaid Viru jalaväepataljonis teeninute rahulolus – mulluselt 76 protsendilt on rahulejäänute osakaal langenud 65 protsendile.

Tabel 11 – Hinnang ajateenistusele väeüksuste lõikes

	täiesti või üldiselt rahul		ei jäänud pigem või üldse rahule	
	2012	2011	2012	2011
Mereväebaas	85%	54%	15%	45%
Pioneeripataljon	73%	61%	27%	39%
Vahipataljon	72%	58%	29%	41%
1. jalaväebrigaadi tagalapataljon	70%	X	30%	X
Kuperjanovi jalaväepataljon	69%	70%	27%	30%
Õhutõrjepataljon	69%	65%	30%	35%
Suurtükiväepataljon	69%	71%	31%	26%
Staabi- ja sidepataljon	66%	43%	34%	50%
Viru jalaväepataljon	65%	76%	35%	22%
Logistikapataljon	63%	59%	35%	40%
Kõik kokku:	69%	65%	30%	34%

Meie küsitlus ei võimalda analüüsida neid konkreetseid tegureid, mille mõjul ühes või teises väeüksuses reservväelaste rahulolu on kujunenud. Küll aga kirjeldame allpool vastanute hinnanguid erinevatele ajateenistuse külgedele, mis võivad olla suhtumisele mõju avaldanud.

3.2 Hinnangud väeosa ohvitserkonnale

Üldine printsiip on, et kõrgemate auastmetega ohvitserid saavad ajateenistuse läbinutelt kõrgemaid hinnanguid. **Kõige kriitilisemad ollakse väeosa nooremallohvitseride tegevuse suhtes**, kellega ajateenijad igapäevaselt kõige enam kokku puutuvad (vt. tabel 12).

Tabel 12 - Keskmised hinnangud väeosa ohvitseridele

„5“ – väga hea; „1“ – väga halb	Keskmine	Hea (4 + 5)	Halb (1 + 2)
Ajateenijatest allohvitserid	3,28	44%	23%
Kaadrikaitseväelastest nooremallohvitserid	3,20	39%	25%
Kaadrikaitseväelastest vanemallohvitserid	3,61	56%	12%
Kaadrikaitseväelastest nooremohvitserid	3,55	54%	16%
Kaadrikaitseväelastest vanemohvitserid	3,87	63%	8%
Väeosa ülem	4,08	72%	8%

Kõik ajateenijaid välja õpetanud allohvitserid ja ohvitserid saavad hindeid üle keskmise, mis viiepallisel skaalal on „3“. Ajateenijatest ja kaadrikaitseväelastest nooremallohvitseride, kelle tegevus küsitletutelt madalaid hindeid pälvib, ei ole rohkem kui neljandik. Kuid hinnangud jagunevad ebaühtlaselt erinevate väljaõppekeskuste lõikes.

Tabel 13 – Hinnang väeosa ohvitseridele väeüksuste lõikes

	ajateen. allohvitser	noorem- allohvitser	vanem- allohvitser	noorem- ohvitser	vanem- ohvitser	ülem
Viru jalaväepataljon	2,91	3,20	3,76	3,44	4,08	4,63
Suurtükiväepataljon	3,61	3,23	3,37	3,31	3,94	3,98
Kuperjanovi jalaväepataljon	3,21	3,47	3,80	3,68	4,04	4,29
Õhutõrjepataljon	3,31	2,71	3,41	3,58	3,67	3,80
Pioneeripataljon	3,28	3,37	3,73	3,61	3,73	4,02
Logistikapataljon	3,12	3,35	3,42	3,64	3,70	3,92
Vahipataljon	3,40	2,81	3,56	3,52	3,82	3,83
Mereväebaas	3,25	3,17	3,42	3,42	3,75	4,00
Staabi- ja sidepataljon	3,65	3,19	4,03	3,71	4,00	4,24
Tagalapataljon	3,55	2,63	3,05	3,66	4,00	4,06
Kõik kokku:	3,28	3,20	3,61	3,55	3,87	4,08

3.3 Hinnangud ajateenistuse erinevatele külgedele.

Ajateenistusega rahulolu juures avaldavad kahtlemata olulist mõju ka need tingimused, milles väljaõpe kulgeb. Küsimustikus loetletust saavad kõige kõrgemaid hinnanguid **head suhted teiste ajateenijatega ning hea toit**. Kõige enam **nurisetakse vaba aja veetmise ja sportimisvõimaluste üle** (tabel 14).

Nii nagu üldrahulolu ajateenistusega on võrreldes eelmise aastaga langenud, nii on mõnevõrra madalamad ka keskmised hinnangud ajateenistuse erinevatele külgedele. Paranenud on vaid hinnang võimalusele külastada koduseid. Samal tasemel on hinnangud meditsiiniabile ning vaba aja veetmisele ja sportimisvõimalustele.

Tabel 14 – Keskmised hinnangud ajateenistuse erinevatele külgedele

	Keskmine	hea 4+5	Halb 1+2
Väljaõppe tase	3,68	61%	8%
Elamistingimused	3,79	65%	18%
Toitlustamine	4,04	73%	9%
Meditsiiniabi	3,77	65%	11%
Sportimisvõimalused	3,43	51%	21%
Suhted teiste ajateenijatega	4,11	82%	6%
Suhted ülematega	3,65	63%	10%
Võimalused vaba aja veetmiseks	2,92	32%	35%
Võimalused külastada koduseid	3,67	63%	17%

reservväelased

Tabelis 15 on toodud keskmised hinnangud ajateenistuse erinevatele külgedele väeüksuste lõikes.

Tabel 15 – Hinnang teenistustingimustele väeüksuste lõikes

	Välja- õpe	Elamis- ting.	Toit	Medit- siin	Sport	Suhted teis- tega	Suhted ülema- tega	Vaba aeg	Kodus käi- mine
Viru	4,19	3,33	3,18	3,72	2,82	3,98	3,67	2,54	3,70
Suurtükiväe	3,62	4,28	4,25	3,82	3,94	4,19	3,67	3,41	3,92
Kuperjanovi	3,92	4,40	4,28	4,06	4,03	4,10	3,69	3,14	3,55
Õhutõrje	3,41	4,39	4,22	3,49	3,29	3,92	3,59	3,14	3,73
Pioneerid	3,72	4,57	4,45	3,98	3,53	4,25	3,65	3,32	4,08
Logistika	3,49	2,67	4,02	3,40	2,45	4,19	3,84	2,16	3,47
Vahipataljon	3,60	2,55	3,20	3,77	3,15	3,98	3,50	2,18	3,39
Mereväe	3,00	3,08	3,50	2,83	3,83	4,17	3,83	3,67	4,25
Staabi-side	3,53	3,97	4,81	3,71	3,16	4,47	3,63	3,13	3,29
Tagala	3,35	2,83	4,48	4,08	3,23	4,33	3,78	2,48	3,93
Kõik kokku:	3,68	3,79	4,04	3,77	3,43	4,11	3,65	2,92	3,67

Keskmete hinnangute põhjal ei maksa imeks panna, et noormeeste üks ihaldatuim teenistuspaik on Kuperjanovi pataljon: enamik keskmistest ulatub siin üle nelja palli.

Nurisemine vaba aja veetmise võimaluste üle kipub käima käsikäes kehvade elamistingimustega – see on tõenäoliselt üks logistikapataljonis ja Viru jalaväepataljonis teeninud reservväelaste rahulolematuse põhjusi.

Seal, kuhu on rajatud kaasaegsed kasarmud, on ka võimalused vaba aega sisustada paremini tagatud. Samas paistab mereväebaasis vaatamata kesistele elamistingimustele vaba aja veetmise probleem olema lahendatud koduste külastamise võimaluse pakkumisega.

Kutsealuste küsitlusest selgus, millised eelseisva ajateenistuse küljed nende jaoks eriti olulised on. Väga suurt diferentseerumist siin ei esine: kõiki küsimustikus loetletud punkte peetakse väga või küllaltki oluliseks. „Väga oluliseks“ peetakse kõige enam meditsiiniabi olemasolu, toitlustamise kvaliteeti ja tasemel väljaõpet.

Tabel 16 - Ootused ajateenistuse erinevate külgede suhtes

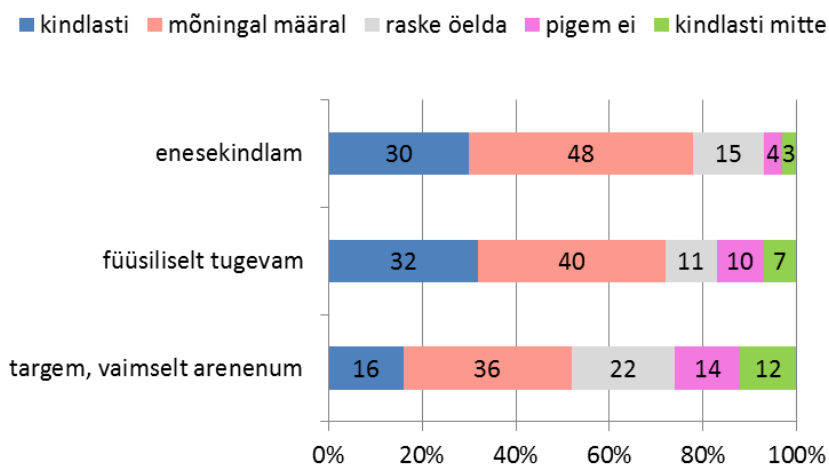
	väga oluline „5“	oluline „4“
Väljaõppe tase	68%	22%
Elamistingimused	59%	27%
Toitlustamine	68%	24%
Meditsiiniabi	68%	24%
Sportimisvõimalused	64%	27%
Suhted teiste ajateenijatega	58%	31%
Suhted ülematega	55%	31%
Võimalused vaba aja veetmiseks	59%	27%
Võimalused külastada koduseid	64%	22%

kutsealused

3.4 Ajateenistuse mõju arengule

78 protsenti ajateenistuse läbinutest tunneb ennast teenistusaja järel enesekindlamana, 72% füüsiliselt tugevamana, enam kui pooled (52%) ka targema ja vaimselt arenumana. Seda, et ajateenistus neid omadusi pole mõjutanud, leiab vaimse arengu puhul 26%, füüsilise tugevuse puhul 17% ja enesekindluse puhul 7 protsenti küsitletutest (joonis 10).

Joonis 10 – Ajateenistuse mõjust arengule: Kas olete pärast ajateenistust ...

Lahtistes vastustes tõsteti põhiliste ajateenistusest saadud oskuste ja kogemuste seas esile eelkõige erinevaid **sõjalisi teadmisi ja oskusi** (relva käsitlemine, topograafilised teadmised, tulejuhtimine jms.) – seda märkis **19% küsitletutest. Füüsilist arengut ja rasketes oludes toimetulekut nimetas 15%**. Peaaegu võrdsel määral toodi ajateenistusest omandatu seas välja **meeskonnatöö tegemise ja teistega arvestamise oskust** (12%), **juhtimisoskuste ja –kogemuste saamist** (11%), **autojuhtimise ja erineva liikuvtehnikaga töötamise oskust** (11%), **distsiplineerituse suurenemist ja ajakasutusoskuse parandamist** (10%). 9 protsenti reservväelastest nimetas oma vastustes **pingetaluvuse ja stressiga toimetuleku paranemist**, 8 protsenti **isiksuse arengut ja eneses suuremale selgusel jõudmist**. Viis protsenti pidas ajateenistuses omandatust kõige väärtuslikumaks meditsiinilisi oskusi (parameedikute kursuste läbimist või ka lihtsalt esmaabivõtete paremat tundmist).

Viis protsenti küsitletutest oskas aga ka selles vastuses ära märkida vaid ajateenistuse negatiivseid kogemusi, märkides saadud õppetunnina vaid seda, et peavad ajateenistuses veedetud aega mõttetuks.

3.5 Määrustikuvälised suhted kaitseväes

Määrustikuvälised suhted ei ole kaitseväes levinud – seda võib järeltada juba eelmises küsimuses selgunud hinnangutest teenistustingimustele, kus suhted kaasajateenijatega pälvis kõige kõrgema keskmise hinnangu (heaks või väga heaks hindas neid suhteid 82% reservväelastest).

Sel aastal lähenesime määrustikuväliste suhete uurimisele teisiti kui varem. Kui varasemates uuringutes paluti sagedusskaalal hinnata, kui sageli oldi ajateenistuses tunnistajaks teisest rahvusest ajateenijate alandavale kohtlemisele, ajateenijate alandavale kohtlemisele ülemate poolt või alandavale kohtlemisele ajateenijate omavahelistes suhetes, siis seekord küsiti vastaja enda suhtes ette tulnud kiusamise või diskrimineerimise kohta.

Oma **teenistuskaaslaste poolt** väitis kiusamist või diskrimineerivat käitumist kogunud olevat **16%** reservväelastest, **jao- või rühmaülemate poolt aga 23%**.

Lahtistes vastustes paluti täpsustada, milles see kiusamine või diskrimineerimine väljendus.

Täpsustavates kommentaarides nimetatakse peamiselt **verbaalset nöökimist, narrimist ja mõnitamist** (kas siis lühikese kasvu, punase pea või aeglase tegutsemise pärast), füüsilist vägivalda nimetatakse vaid paaris vastuses. Mõnes vastuses tuuakse esile ka **rahvusliku varjundiga** suhtlemisprobleeme.

Jao- ja rühmaülemate puhul peetakse aga kiusamiseks ja diskrimineerimiseks **karjumist ja söimu, mõttetute korralduste andmist, piisava põhjuseta karistamist ja linnaloa andmata jätmist**. Kriitiline suhtumine mõnede väeosade allohvitseride tegevusse tuli ilmsiks ka eespool toodud arvulistest hinnangutest (tabelid 12 ja 13).

3.6 Ajateenistuse jooksul saadud karistustest

Kartseriga pidi ajateenistuse jooksul tutvust tegema vaid üks protsent küsitlenuist.

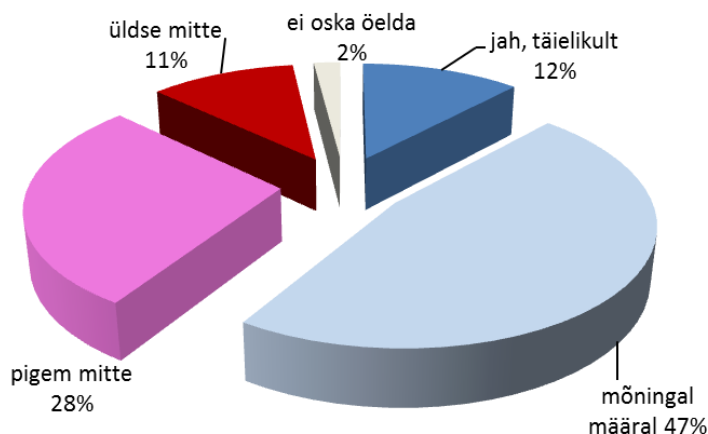
Neljandikule reservväelastest määrati ajateenistuse jooksul kord või paar korda karistuseks plaaniväline toimkond (22 protsenti said sellise karistuse kord või paar, kolm protsenti korduvalt).

Muid karistusi sai kuni paaril korral 6 protsenti ja korduvalt 3 protsenti reservväelastest.

3.7 Arvestamine ajateenijate erineva füüsilise võimekusega

Uue küsimusena lisandus sel aastal uuringusse küsimus, kas väljaõppes ja kehalise kasvatuse tundides arvestati ajateenistuse alguses noormeeste erineva füüsilise võimekusega. Ligi 60 protsenti küsitlenuist arvates seda mõningal määral tehti, 40 protsenti arvates aga pigem mitte.

Joonis 11 – Kas väljaõppe alguses arvestati ajateenijate erinevate füüsiliste võimetega?

4 Teenistusest reservväelasena.

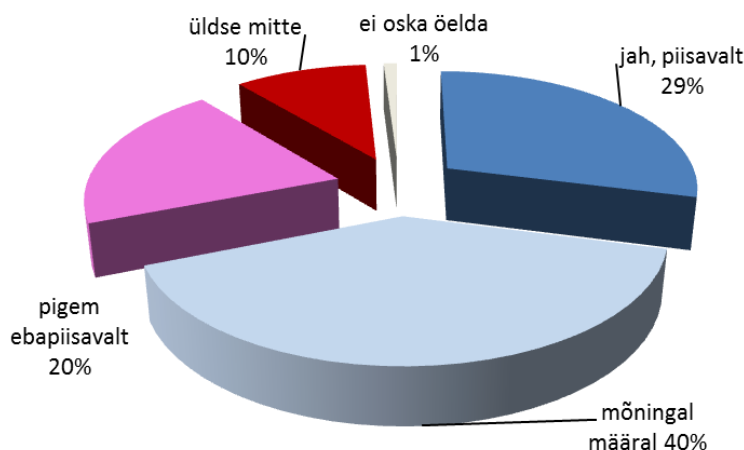
4.1 Informeeritus õigustest ja kohustustest

Reservi arvatutelt küsiti, kas neid informeeriti piisavalt nende õigustest ja kohustustest reservväelasena ning kuidas nad suhtuvad reservväelaste õppekogunemisel osalemisse.

Piisavalt või mõningal määral sai reservväelase õiguste ja kohustuste kohta informatsiooni 69 protsenti küsitletutest, 20% väitis, et neid informeeriti ebapiisavalt ja 10% et üldse mitte.

Võrreldes eelmise aastaga on informatsiooni jagamine reservväelaste õiguste ja kohustuste kohta selgelt halvenenud. Aasta eest oli sel teemal piisavalt informatsiooni saanud 41 protsenti.

Joonis 12 – Kas ajateenistusest lahkumisel anti piisavalt informatsiooni õigustest ja kohustustest reservväelasena?

Väeosade lõikes on hinnangud informatsiooni saamisele erinevad (vt. tabel 17). Kõige halvem näib olevat olukord Vahipataljonis ja Viru jalaväepataljonid, kus ebapiisavalt on informeeritud 40%.

Vastutustundlikumalt suhtuvad reservväelaste informeerimisse Mereväebaas ja Õhutõrjepataljon.

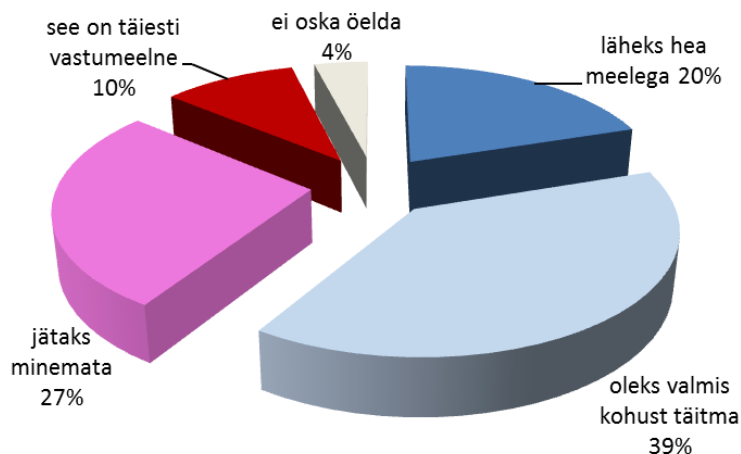
Tabel 17 - Kas ajateenistusest lahkumisel anti informatsiooni ...

	Staabi- ja sidepataljon	Vahipataljon	Viru jalaväepataljon	Kuperjanovi jalaväepataljon	Suurtükiväepataljon	Õhutõrjepataljon	Pioneeripataljon	Logistika-pataljon	Mereväebaas	Tagalataljon
täiesti piisavalt	26%	14%	13%	26%	31%	47%	33%	26%	62%	33%
mõningal määral	47%	44%	47%	41%	42%	41%	36%	42%	8%	30%
ebapiisavalt või üldse mitte	19%	41%	40%	32%	26%	12%	30%	31%	23%	37%

4.2 Valmisolek õppekogunemistel osalemiseks

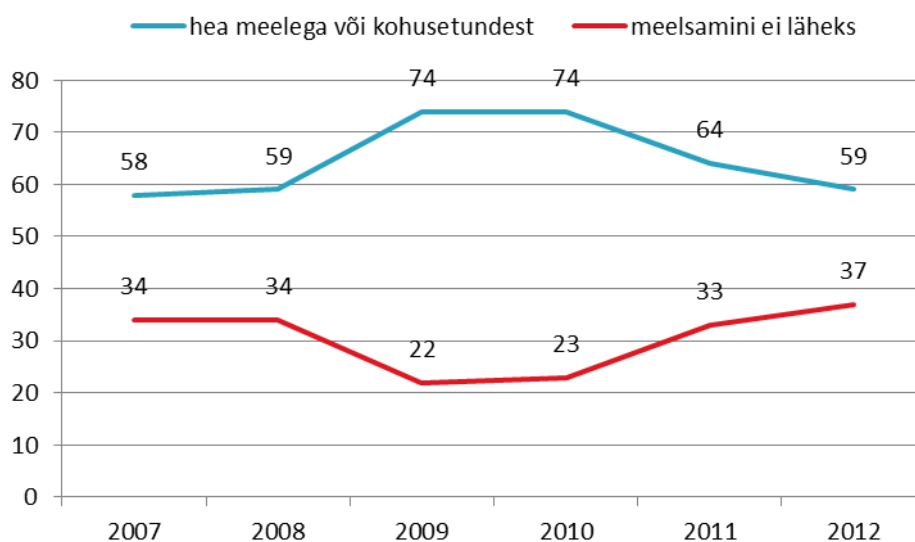
Vähene informeeritus oma rollist reservväelasena võib avaldada mõju ka valmisolekule tulevastes õppekogunemistes osalemiseks. Hea meelega osaleks tulevastel õppekogunemistel vaid viiendik reservväelastest, valmisolekut oma kohust täita väljendab veel 39 protsenti. Enam kui neljandik reservväelastest jätkaks aga õppustele minemata ning kümnendikule oleks see täiesti vastumeelne.

Joonis 13 – Kui Teid mõne aja pärast kutsutakse reservväelaste õppekogunemisele, siis kas Te ...

Valmisolek reservväelaste õppekogunemisel osaleda on viimaste aastate küsitlustulemustes pidevalt vähenenud.

Joonis 14 – Valmisolek osaleda reservväelaste õppekogunemisel

Valmisolek reservõppekogunemistel osaleda on seotud üldise rahuloluga ajateenistusega. Nende seas, kes ei jäänud oma ajateenistusega rahule, on reservkogunemiste suhtes ka rohkem negatiivselt meelestatud vastajaid (tabel 18).

Tabel 18 – Valmisolek reservväelaste õppekogunemisel osalemiseks

	Kõik	jäi ajateenistusega rahule	ei jäänud ajateenistusega rahule
Läheksite hea meelega	20%	25%	8%
Oleksite valmis kohust täitma	39%	45%	26%
Jätaksite võimaluse korral minemata	27%	23%	38%
See oleks täiesti vastumeelne	10%	4%	25%
Ei oska öelda	4%	4%	4%

Sellest tulenevalt on erinevates väeüksustes teeninud reservväelaste valmisolek tulevikus õppekogunemistes osaleda erinev (vt. tabel 19).

Tabel 19 – Valmisolek reservväelaste õppekogunemisel osalemiseks

	Staabi- ja sidepataljon	Vahipataljon	Viru jalaväepataljon	Kuperjanovi jalaväepataljon	Suurtükiväepataljon	Õhutõrjepataljon	Pioneeripataljon	Logistikapataljon	Mereväebaas	Tagalapataljon
Läheksite hea meelega	24%	17%	20%	26%	25%	14%	30%	12%	8%	10%
Oleksite valmis kohustust täitma	53%	33%	42%	37%	36%	57%	38%	35%	38%	43%
Jätaksite võimaluse korral minemata	13%	30%	18%	23%	34%	18%	23%	37%	38%	35%
See oleks täiesti vastumeelne	5%	18%	15%	10%	5%	8%	7%	9%	15%	8%

Staabi- ja Sidepataljonis ning Õhutõrjepataljonis teeninuid on reservõppekogunemistel osalemiseks valmis üle 70 protsendi, Pioneeripataljoni, Viru jalaväepataljonis, Kuperjanovi pataljonis ja Suurtükiväepataljonis üle 60 protsendi.

Kõige vastumeelsem oleks õppekogunemisele minek Vahipataljonis, Mereväebaasis, Logistikapataljonis ja Tagalapataljonis teeninud reservväelastele.

5 Valmisolek teenistuseks elukutselise kaitsevaelasena

5.1 Suhtumine ettepanekusse jätkata teenistust kutselise kaitsevaelasena

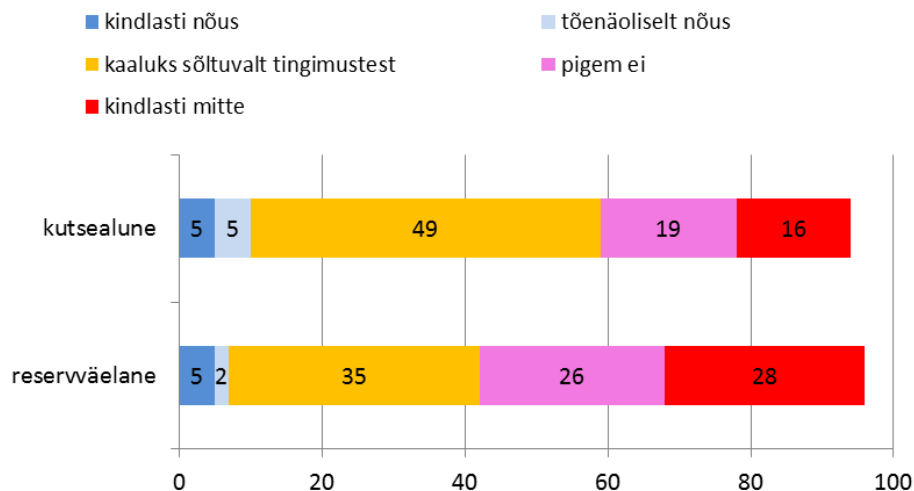
47 protsendile ajateenistusest reservi läinud noormeestest tehti ettepanek jätkata kaitsevaelasena lepingulises teenistuses. Neist, kellele taoline ettepanek tehti, reageeris kümme protsenti sellele positiivselt (muidugi tuleb arvestada asjaoluga, et tõenäoliselt oli nende ajateenistuse läbinute seas, kes jätkasid teenistust kaitsevæes, küsimustikule vastanute osakaal suurem).

Nõustujate osakaal on suurem 20-21 aastaste vanusegrupis (20 aastastest nõustus 12%, 21 aastastest 15%) ning põhiharidusega noormeeste seas (18%).

Kõigilt küsitletutelt, sh ka kutsealustelt, küsiti aga, kuidas nad reageeriksid, kui neile tehtaks ettepanek pärast ajateenistuse läbimist jätkata teenistust elukutselise kaitsevaelasena. Ka sellele küsimusele antud vastustest selgub, et elukutseliseks kaitsevaelaseks saamisest võiks olla huvitatud umbes kümnendik ajateenijatest.

Kutsealuste seas oli 5 protsenti neid, kes sellise ettepanekuga kindlasti ja veel 5% neid, kes tõenäoliselt nõustuks. Reservväelaste seas olid vastavad protsendid 5% ja 2%. Sõltuvalt pakutavatest tingimustest oleks nõus kaitsevaelase ametit kaaluma 49% kutsealustest ja 35% reservväelastest (joonis 15).

Joonis 15 – Suhtumine teenistusse elukutselise kaitsevaelasena

Keskmisest enam on kutseliseks kaitsevaelaseks soovijaid põhiharidusega reservväelaste seas. Valikut soodustavaks teguriks on ka ajateenistuse vältel välja teenitud kõrgem auaste.

Kutsealustest oleks ettepanekuga kindlasti nõus 14% põhiharidusega vastanutest, 13% vene emakeelega noormeestest ja 12% kuni 20-aastastest.

5.2 Kutselise kaitseväelasena teenistusse astumise motiivid

Et teada saada, mis võiks olla kutselise kaitseväelasena teenimise motivaatorid, paluti küsitlertul viiepallisel skaalal hinnata erinevate tingimuste olulisust, mis võiks neid positiivse otsuse tegemisel mõjutada. Toome allpool ära hinnanguskaala keskmised eraldi nende vastajate jaoks, kes oleks kindlasti või tõenäoliselt valmis kutseliseks sõjaväelaseks saama ja nende jaoks, kes kaaluksid sellist otsust sõltuvalt pakutavatest tingimustest.

Tabel 20 - Millised on Teie jaoks olulised tingimused, et nõustuksite teenima elukutselise kaitseväelasena?

	Kõik	Nõustuks kindlasti v. tõenäoliselt		Nõustuks sõltuvalt pakutavatest tingimustest	
		keskmine	% see kindlasti	keskmine	% see kindlasti
Võimekad ja mõistlikud ülemused	4,52	4,49	60%	4,62	69%
Keskmisest suurem teenistustasu	4,55	4,36	54%	4,65	72%
Head suhted teenistuskaslastega	4,42	4,48	60%	4,51	62%
Karjäärivõimalused	4,32	4,65	70%	4,48	58%
Võimalused enesetäiendamiseks	4,34	4,61	68%	4,48	58%
Head elamistingimused	4,39	4,29	49%	4,46	57%
Eripension	4,36	4,11	47%	4,47	63%
Võimalused sisukaks vaba aja veetmiseks	4,20	4,01	37%	4,28	50%
Paindlikud lepingutingimused	4,11	3,78	29%	4,15	42%
Pikk puhkus	3,92	3,60	26%	3,89	36%
Osalemine välismissioonidel	3,23	4,16	54%	3,44	23%

Näeme tabelist, et kui kutselise sõjaväelase karjäärile orienteeritud noormeeste jaoks on selle töö juures keskmisest olulisemad enesearendamine, kaitseväeline karjäär ja välismissioonidel osalemine, siis need, kes lähtuksid kaitseväelase elukutse valikul pakutavatest tingimustest, tähtsustavad rohkem materiaalseid tegureid: keskmisest suuremat teenistustasu, häid elamistingimusi, eripensioni ja paindlikke lepingutingimusi.

5.3 Huvi kaitseväelise hariduse omandamise või missioonidel osalemise vastu

Uuringus esitati küsimus ka noormeeste huvi kohta omandada sõjaväelist haridust, asuda teenima kutselise kaitseväelasena või osaleda välismissioonidel. Vastused nendele küsimustele on positiivsemad kui reaktsioon eelnevalt vaadeldud otsesele ettepanekule asuda teenima kutselise kaitseväelasena (huvitatus pole nii konkreetne kui valmisoleku väljendamine teenistusse asumiseks).

Tabelis 21 on reservväelaste poolt antud vastuste kõrvale paigutanud ka sama kontingendi poolt aasta varem (ehk siis 2011. aasta kutsealuste poolt) antud vastused samale küsimusele. Näeme, et kutsealuste poolt väljendati nii aasta tagasi kui ka sel aastal suuremat huvi õppima asumise ja kutselise kaitseväelasena teenimise vastu kui tehakse aasta hiljem reservi arvatuna.

Sellest ei maksa siiski teha järeldust, et praktiline kaitseväekogemus noorte indu nii olulisel määral jahutab. Võimalik, et kutsealusena küsitlusele vastates üritab osa küsitletavaid oma valmisolekut ka suuremana näidata – tulevad ju need küsimustikud Kaitseressursside Ameti poolt saadetuna ning noormehed võivad oletada, et vastused võivad avaldada mõju nende eesseisvale ajateenistusele.

Reservväelaste poolt antud vastuseid võib selles mõtte võtta rohkem tõepärastena ning tõepoolest – siin näeme ka loogilisemat seost eelnevates küsimustes väljendatud valmisoleku vahel jätkata teenistust kutselise sõjaväelasena ning valmisoleku vahel asuda õppima sõjalistesse õppeasutustesse.

Ent kindlasti tasub sõjalise hariduse omandamise võimalusi juba kutsealustele paremini tutvustada ning selle vastu huvi ilmutanutel ajateenistuse vältel silm peal hoida.

Tabel 21 - Kas Te oleksite huvitatud ...

	Kõik vastajad	Reservväelased 2012	Kutsealused 2011	Kutsealused 2012
Sõjaväelise kõrghariduse omandamisest Kõrgemas Sõjakoolis				
jah, kindlasti	7%	6%	11%	8%
jah, võib-olla	19%	12%	22%	22%
raske öelda/vastamata	28%	20%	33%	31%
pigem ei või kindlasti mitte	46%	62%	34%	39%
Sõjaväelise kutsehariduse omandamisest Kaitseväe Lahingukoolis				
jah, kindlasti	5%	3%	8%	5%
jah, võib-olla	18%	9%	22%	22%
raske öelda	27%	19%	33%	32%
pigem ei või kindlasti mitte	50%	70%	37%	41%
Teenistusse asumisest Scoutspataljoni				
jah, kindlasti	6%	6%	9%	7%
jah, võib-olla	16%	12%	22%	18%
raske öelda	28%	16%	30%	32%
pigem ei või kindlasti mitte	50%	66%	39%	43%
Osalemisest välismissioonil				
jah, kindlasti	10%	8%	14%	11%
jah, võib-olla	19%	16%	23%	20%
raske öelda	21%	15%	24%	23%
pigem ei või kindlasti mitte	50%	61%	39%	46%

Nii nagu kutselise kaitsevaelasena teenistuse jätkamiseks on kõige enam valmis põhiharidusega ja nooremaste vanusegruppi kuuluvad noormehed ning vähem kõrgharidusega ja vanemad, nii jagunevad ka vastused huvitatuselt sõjaväelise kutsehariduse omandamise ning Scoutspataljonis ja välismissioonidel teenimise vastu madalama haridusega ja nooremaste vastajate kasuks.

5.4 Arvamused Kõrgemast Sõjakoolist

Küsimustikus esitatud kuuest väitest viiega nõustus enamik vastanutest. Leitakse, et Kõrgem Sõjakool annab väga hea juhtimisalase kõrghariduse ja lisaks praktilised teadmised militaarvaldkonnast, on üks paljudest rakenduskõrgkoolidest, mis annab hariduse, mida saab rakendada nii militaarvaldkonnas kui ka tsiviilühiskonnas ning on heade õppevahendite ja õppetingimustega. Enamik jagab ka ettekujutust, et tegemist on range distsipliiniga kooliga. Võib-olla seetõttu saabki kõige vähem pooldajaid väide, et kool sobib ka neile, kellel pole plaanis saada kutseliseks kaitsevaelaseks. Viimase väite puhul oli nõustujaid ja mittenõustujaid ligikaudu võrdselt.

Tabel 22 – Nõustumine väidetega Kõrgema Sõjakooli kohta

Kõrgem Sõjakool ...	Keskmine	Nõus „4“ v. „5“	Ei ole nõus „1“ v. „2“
... annab väga hea juhtimisalase kõrghariduse ja praktilised teadmised militaarvaldkonnast	4,01	66%	6%
... on üks paljude rakendus-kõrgkoolide hulgas	3,87	62%	7%
... on väga heade õppevahendite ja -tingimustega kõrgkool	3,64	50%	5%
... annab hariduse, mida on võimalik rakendada nii militaarvaldkonnades kui ka tsiviilühiskonnas	3,62	54%	12%
...on range distsipliiniga militaarne kool	3,50	47%	11%
...sobib ka neile, kel ei ole kindlat plaani saada elukutseliseks kaitsevaelaseks	2,95	30%	32%

Täiendavalt esitati kaitseväelise hariduse kohta järgmine küsimus:

Kas Teie oleksite huvitatud ajateenistuse läbimise ja tsiviilkõrghariduse lõpetamise järel ohvitseri väljaõppe ja auastme omandamisest aastase täiendkursuse raames Kõrgemas Sõjakoolis?

Ehkki kindlasti või tõenäoliselt oleks sellisest võimalusest huvitatud 15% küsitletutest (17% kutsealustest ja 12% reservväelastest). Väljendavad sellekohast huvi rohkem need noormehed kellel tsiviilkõrghariduse omandamiseni veel üsna pikk tee käia: põhiharidusega kutsealustest 22%, kutseharidusega 18% ja keskaridusega 17%.

Kõrgharidusega kutsalustest ja reservväelastest, kellele selline võimalus eelkõige suunatud on, väljendas täiendkursuse vastu huvi vaid 10%.

Küsimustikus oli antud võimalus ka lahtises vastuses kirja panna, mis põhjustel noormehed oleks valmis hakkama elukutseliseks kaitsevaelaseks ja mis põhjusel nad selleks ei hakkaks.

Mahukas tekstiline materjal nõuab täiesti eraldi analüüsi, hetkel on nende vastuste väljatrükid paigutatud aruande lissasse 3.

6 Hinnangud ajateenistusse kutsumisele ja suhtlemine KRA-ga

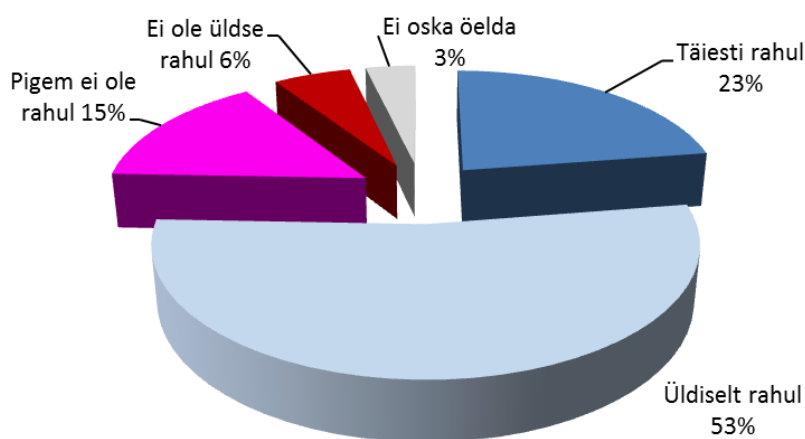
Ajateenistusse kutsumisele eelnevad kutsealuse kontaktid Kaitseressursside Ametiga ning arstliku komisjoni läbimine. Palusime küsitletavatelt hinnanguid ajateenistuseelsetele kontaktidele nende institutsioonidega.

6.1 Hinnangud Kaitseressursside Ametile

Valdav enamus küsitletutest hindavad KRA tegevust ajateenistusse kutsumisel positiivselt. Täiesti rahule jäi sellega 23 protsenti, üldiselt jäi rahule 53 protsenti küsitletutest - täpselt nagu ka aasta tagasi. Hinnangud on olnud erakordselt stabiilsed läbi kõikide viimaste aastate.

Kutsealuste ja reservväelaste hinnangutes olulist erinevust ei olnud: kutsealustest jäi täiesti või üldiselt rahule 77 protsenti (eelmisel aastal 75%), reservväelastest 75 protsenti (77%).

Joonis 16 – Rahulolu ajateenistusse kutsumise korraldusega

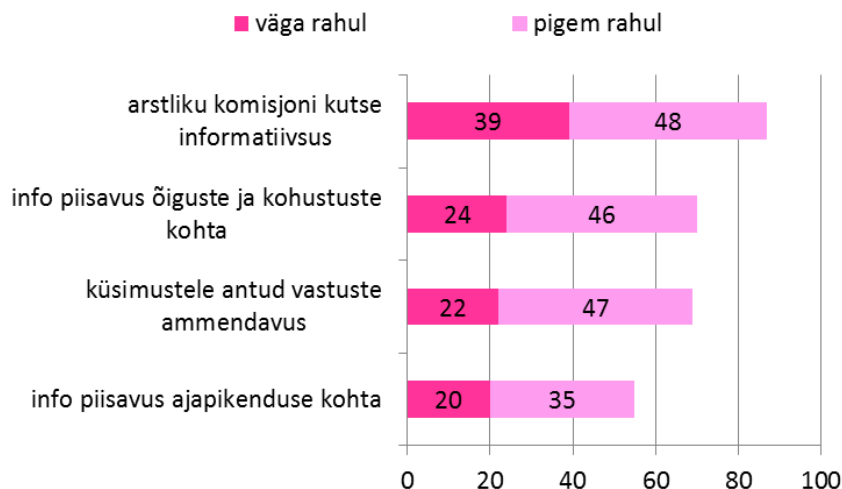

Rahulolu KRA-ga on kahtlemata tihedalt seotud sellega, kuidas hinnangu andja ise ajateenistusse suhtub. Neist, kes läksid ajateenistusse meeleldi, oli KRA tegevusega rahul 88%, kes läksid ajateenistusse kohusetundest – 81%; neist, kes oleks meelsamini minemata jätnud 61% ja neist, kelle jaoks ajateenistus on vastumeelne – vaid 32%.

Stabiilselt kõrge on rahulolu ajateenistusse kutsumise korralduse erinevate aspektidega (joonis 17).

Kõrgemaid hinnanguid pälvib arstliku komisjoni kutsete informatiivsus (väga heaks hindas selle 39% ja pigem heaks 48%); madalamaid info ajapikenduse taotlemise võimaluste kohta (vastavalt 20% ja 35%).

Joonis 17 – Rahulolu ajateenistusse kutsumise korralduse erinevate aspektidega

Rahulolunäitajad on üsna stabiilsed ka eraldi kutsealuste ja reservväelaste lõikes vaadelduna – statistilised erinevused kahel järjestikusel aastal KRA-ga kokku puutunud kutsealuste ja reservväelaste hinnangutes puuduvad.

Tabel 23 – Rahulolunäitajate võrdlus 2011-2012

KOKKU: väga + pigem rahul	Kutsealune		Reservväelane	
	2011	2012	2011	2012
info piisavus ajapikenduse taotlemise kohta	55%	56%	58%	53%
küsimustele antud vastuste ammendavus	68%	69%	71%	66%
info piisavus kutsealuste õiguste ja kohustuste kohta	75%	74%	74%	62%
arstliku komisjoni kutsete informatiivsus	89%	89%	88%	85%

Kui vaadelda rahulolu üksikaspektidele üldise rahulolu lõikes KRA tegevusega, siis selgub, et **kõige enam mõjutab üldrahulolu info piisavus ajapikenduse taotlemise kohta ja küsimustele antud vastuste ammendavus**. Just nende kahe aspekti suhtes väljendasid suuremat rahulolematust need, kes KRA tegevusega tervikuna rahul ei olnud.

Info piisavusega ajapikenduse taotlemise kohta ei olnud rahul 56% KRA tegevusega rahulolematutest ning küsimustele antud vastuste ammendavusega 44% (vt. tabel 24).

Tabel 24 – Rahulolu ajateenistusse kutsumise korralduse erinevate aspektidega
/üldrahulolu lõikes; väga rahul + pigem rahul/

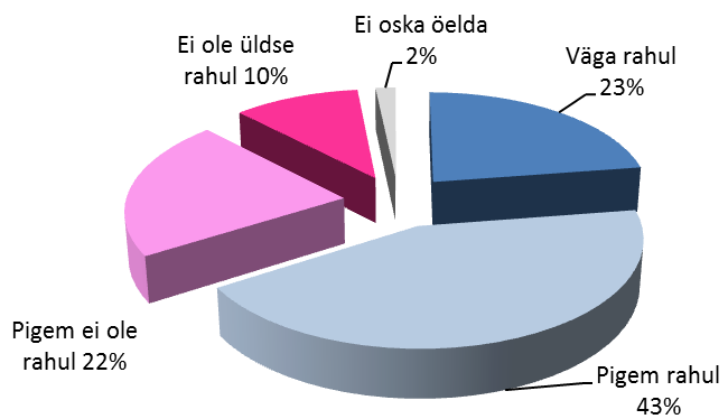
	Kõik		rahul KRA tegevusega		Ei ole rahul KRA tegevusega	
	rahul	ei ole rahul	rahul	ei ole rahul	rahul	ei ole rahul
info piisavus ajapikenduse taotlemise kohta	55%	29%	62%	22%	31%	56%
küsimustele antud vastuste ammendavus	69%	16%	77%	9%	37%	44%
info piisavus kutsealuste õiguste ja kohustuste kohta	70%	19%	78%	12%	42%	44%
arstliku komisjoni kutsete informatiivsus	87%	9%	94%	4%	67%	27%

6.2 Rahulolu arstliku komisjoni tööga

Rahulolu arstliku komisjoni tööga on õige pisut langenud – sellega jäi rahule 66% protsenti küsitletutest (eelmisel aastal 70%, aasta enne seda 69%), sealjuures 23 protsenti oli arstliku komisjoni tööga väga ja 43 protsenti pigem rahul.

Kutsealustest jäi arstliku komisjoniga rahule 68 protsenti (eelmisel aastal 71%), reservväelastest 63 protsenti (66%). Rahulolematuid oli vastavalt 31 ja 35 protsenti.

Joonis 18 – Rahulolu arstliku komisjoni tööga.

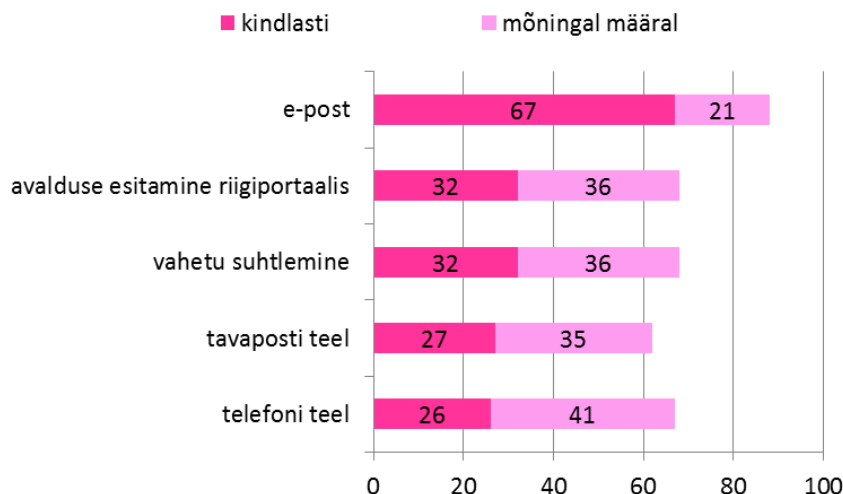
Hinnang arstliku komisjoni tööle on tugevas korrelatsioonis suhtumisega Kaitseressursside poolse ajateenistuse kutsumise korraldusega tervikuna. Neist, kes olid KRA tegevusega rahul, jäi 75% rahule ka arstliku komisjoni tööga. Neist, kes olid KRA-ga rahulolematud, ei olnud 66% rahul ka arstliku komisjoniga.

Küsitlusele oli lisatud ka küsimus arstlikus komisjonis toimunud kutsesobivuse testimise kohta, mille põhjal määratakse ajateenistusse kutsumise aega. Enam kui kolme neljandiku jaoks küsitletutest oli see protseduur arusaadav, pigem või täiesti arusaamatuks jäi see 20 protsendile.

6.3 Suhtlemine Kaitseressursside Ametiga

Tänaste noorte jaoks on kahtlemata eelistatavaimaks suhtluskanaliks internet. Erandiks pole ka suhtlus Kaitseressursside Ametiga – e-posti vahendusel eelistaks KRA-ga suhelda 67% küsitletuist. Ülejäänud küsimustikus välja pakutud suhtluskanalid on enam-vähem võrdse osatähtsusega (joonis 19).

Joonis 19 – Milliseid võimalusi KRA—ga suhtlemisel Te eelistate?

6.4 Hinnangud KRA veebilehele

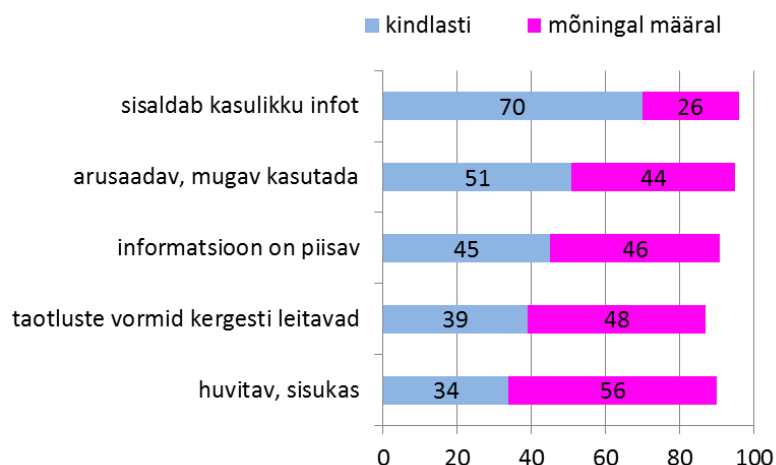
Kaitseressursside Ameti veebilehte on külastanud 73 protsenti küsitletutest, sealhulgas reservi arvatutest 77% ja kutsealustest 71%. Võrreldes eelmise aastaga on KRA veebikeskkonda külastanute osakaal langenud.

Vene emakeelega kutsealuste kontakt KRA veebilehega on kümne protsendi võrra madalam kui eesti noormeestel – kui eestlastest on KRA veebilehte külastanud 72%, siis venekeelsetest vastajatest 62%.

Reservväelaste puhul KRA veebilehe kasutamises tulenevalt emakeelest olulist erinevust ei ole – eestikeelsetest vastajatest on seda külastanud 78%, venekeelsetest 74%.

Hinnangud veebilehele on positiivsed – nende põhjal võib väita, et veebileht täidab oma ülesanded, andes kasulikku ja ammendavat informatsiooni, olles arusaadav ja mugav kasutada, sealt on taotluste vormid kergesti leitavad (joonis 20).

Võrreldes eelmiste küsitlustega on hinnangud jäänud peaaegu samaks.

Joonis 20 – Kuidas Te hindate KRA veebilehte? /küllastajate hinnangud/

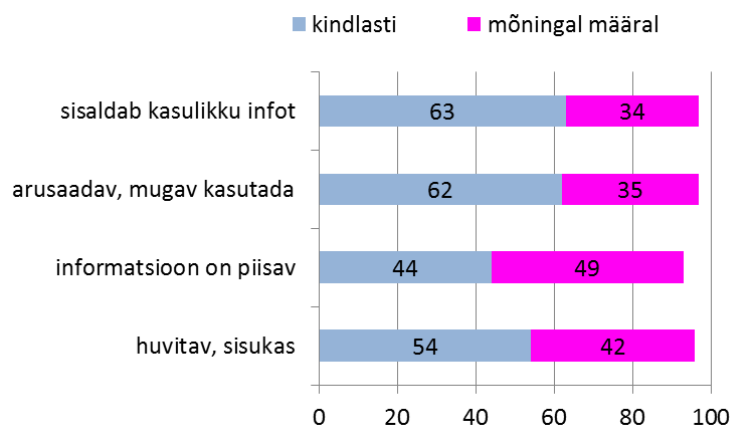
Küsitlertel paluti omalt poolt lisada ettepanekuid, millega võiks KRA veebilehte täiendada. Vastanute poolt lisatud ettepanekute väljatrükk on esitatud käesoleva aruande lisa 3.

6.5 Hinnangud Kaitseväe veebilehele

Kaitseväe veebilehte mil.ee on külastanud **kolmandik kutsealustest ja 80% reservväelastest**. Seega on kaitseväe veebilehe külastatavus reservväelaste seas sama suur või isegi suurem kui KRA veebilehe puhul.

Ka kaitseväe veebilehe puhul on seda külastanud venekeelsete kutsealuste osakaal üle kümne protsendi võrra madalam kui eestikeelsete kutsealuste puhul (vastavalt 23% ja 36%), kuid reservväelaste seas on see emakeelest sõltumata kõrge (81% eesti- ja 80% venekeelsete vastajate seas)

Võrreldes KRA veebilehega, saab kaitseväe oma kõrgemaid hinnanguid sisukuse ning kasutamismugavuse eest.

Joonis 21 – Kuidas Te hindate kaitseväe veebilehte? /küllastajate hinnangud/

7 Infoallikad ja infovajadused enne ajateenistusse minekut

Oma informeeritust enne ajateenistusse minekut hindavad kõrgemaks ajateenistusse alles siirduvad kutsealused ning kehvemaks ajateenistuse läbinud reservväelased. Informeeritust pidas heaks või väga heaks 63% kutsealustest ja 44% reservväelastest. Halvaks või väga halvaks pidas informeeritust kolmandik kutsealustest ja 54% reservväelastest (tabel 25).

Tabel 25 - Milline oli informeeritus elu- ja teenistustingimuste kohta enne ajateenistust?

	Kõik vastajad	Reservväelased 2012	Kutsealused 2011	Kutsealused 2012
Väga hea	9%	6%	9%	10
Pigem hea	49%	38%	53%	53
Pigem halb	30%	39%	28%	27
Väga halb	8%	15%	4%	5
Ei oska öelda	4%	2%	5%	5

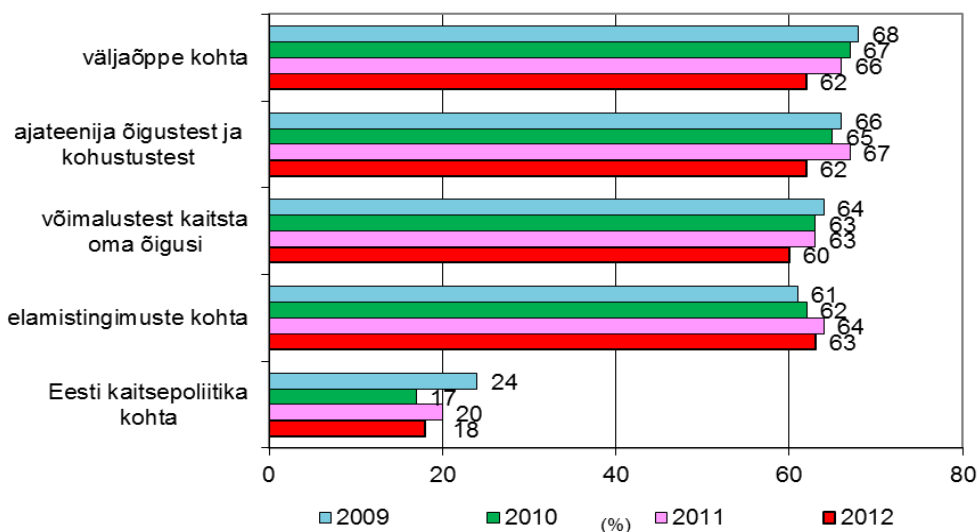
Kui võrrelda aasta tagasi kutsealuste poolt antud vastuseid (tegemist on sama kontingendiga, kes seekord andis vastuseid reservväelastena), siis oli nende hinnang oma informeeritusele ligikaudu sama kõrge kui tänavustel kutsealustel. Järelikult laseb **tegelik kaitseväge-kogemus paista oma eelnevat informeeritust tagantjärele pigem väiksemana.**

Kõrgemaks hindavad oma informeeritust noormehed, kes läksid ajateenistusse hea meelega (väga heaks või heaks hindab informeerituse 74%), madalamaks need, kes parema meelega poleks ajateenistusse läinud (39%) või kes läksid sinna täiesti vastu tahtmist (34%). Ilmselt paneb huvi ajateenistuse vastu kutsealuse hoolikamalt infot jälgima ja koguma.

Parem on informeeritus neil noormeestel, kes kuuluvad Kaitsealiitu (74%).

Küsisime ka seda, mille kohta tahetakse infot enne ajateenistusse minekut saada. Info-ootused on püsinud aastate lõikes peaaegu muutumatutena. Huvitatud ollakse praktiliselt kõigest, mis puudutab otseselt eelseisvat ajateenistust: väljaõppe kohta, ajateenija õiguste ja kohustuste kohta, ajateenija võimaluste kohta kaitsta oma õigusi ning elamistingimuste kohta kaitseväes. Vähemoluliseks peetakse info andmist Eesti kaitsepoliitika kohta (joonis 22).

Joonis 22 – Mille kohta oleksite soovinud enne ajateenistusse minekut saada rohkem informatsiooni? (seda kindlasti)

Reservi arvatutel paluti oma kogemusele tuginedes lahtise vastusena kirja panna, millisest infost neil endal teenistusse asumisel vajaka jäi. Vastuseid andis 65% reservväelastest.

Vastustest selgub, et eelkõige jäi puudu eelnevast informatsioonist **väljaõppe sisu ning erinevate väeosade spetsiifika kohta (16%)** ning selle kohta **mida võib ja mida oleks soovitav ajateenistusse minnes kaasa võtta (16%)**.

Nimelt oleksid ajateenistuse läbinud noormehed soovinud olla paremini informeeritud sellest, milline on teenistuse iseloom erinevates väeosades, milliseid sõjalisi erialasid seal omandatakse jms. Lisaks ka lihtsalt informatsiooni sellest, milline on väljaõppe kalenderplaani, mis ajal midagi toimub jne.

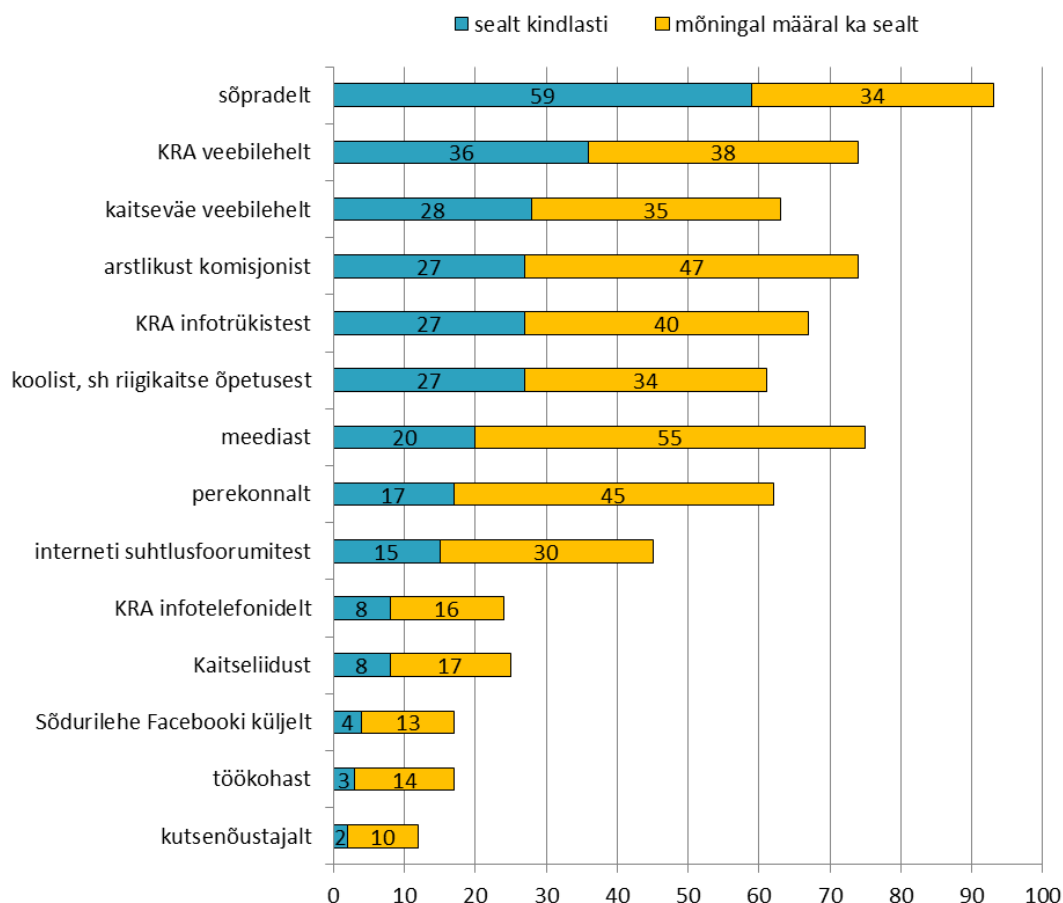
Endiselt paistab valitsevat suur segadus selle osas, mida ajateenistusse kaasa võtta. Ehkki Kaitseressursside Amet edastab kutsealustele kaasavõetavate asjade kohta teavet kaitseministri määruse põhjal, siis sellest ei näi piisavat. Kindlasti oleks hea ajateenistusse minejatele anda praktilisi näpunäiteid, millised kaasa võetud abivahendid aitavad teenistuses ette kerkivaid probleeme lahendada. Vaevalt küll, et kaitseministri määrus näeb ette beebipulbrit, millega õppustel hauduma läinud jalgu tohterdada või vatitikke, millega on parem relva puhastada.

12 protsenti reservväelastest oleks soovinud rohkem teada **üldisest elukorraldusest, elamistingimustest ja päevaplaanist, mis ajateenistuses ees ootab**. **11 protsenti** aga oleks soovinud teenistuse eel omada rohkem infot **ajateenija õiguste kohta ning võimaluste kohta oma õigusi kaitsta**.

Seitsme protsendi reservväelaste arvates võiks enne ajateenistusse minekut anda mingit üldist sissejuhatavat informatsiooni selle kohta, mida, kuidas ja milleks Eesti riigikaitstes üldse tehakse. Kindlasti on vastav teave ajateenistuse eel kutsealustele erinevates vormides kättesaadav, kuid – nagu ikka – vajadust sellega tutvuda mõistetakse alles siis, kui ajateenistus on juba selja taha jäänud.

Peamiseks infokanaliks, millest ajateenistuse kohta informatsiooni saadakse, on **sõbrad**. Sealt ammutab informatsiooni kindlasti 59% ja mõningal määral 34% küsitletutest. Olulisuselt järgmistel kohtadel on **Kaitseressursside Ameti poolt jagatav info: veebileht ja infotrükised ning kaitseväge veebileht, samuti arstlik komisjon**. (vt. joonis 23).

Joonis 23 – Millistest infoallikatest saite enne ajateenistusse minemist informatsiooni?

Neile, kes õppisid koolis riigikaitseõpetust, on kool infoallikana kindlasti oluline 49% ja mõningal määral oluline 36% jaoks. Selle sihtgrupis on riigikaitseõpetus jaoks olulisuselt sõpradele üsna lähedal (kindlasti 54% ja mõningal määral 39%), edestades ka KRA veebilehte (38% ja 38%).

Kaitseliidu liikmete jaoks on infoallikana olulisel kohal ka mõistagi Kaitseliit: sealt on saanud kindlasti informatsiooni 54% ja mõningal määral 24%.

Seda, milliste infoallikate kaudu infot ajateenistusse kutsututele **tuleks anda**, mõõtsime küsitluses viiepallisel skaalal, kus „5“ tähistas vastust „selle kaudu kindlasti“ ja „1“ – „selle kaudu küll mitte“.

Kolmeks kõige olulisemaks infokanaliks on **elektronposti saatmine kutsealustele, Kaitseressursside Ameti veebileht ja kaitseväe veebileht**. Tavaposti teel info saatmine muutub iga aastaga vähemoluliseks.

42 protsenti peab väga oluliseks ka riigikaitseõpetuse tunde, 39% kaitseväe veebilehte, kolmandik kohtumisi koolis kaitseväelastega. Ajalehti, raadiot ja interneti sotsiaalvõrgustikke ei peeta eriti sobivateks infoallikateks (tabel 26).

Tabel 26 – Milliste infoallikate kaudu tuleks anda informatsiooni?

	Keskmine olulisus	Selle kaudu kindlasti („5“)
Info saatmine elektronposti teel	4,25	46%
Kaitseressursside Ameti veebileht	4,19	40%
Kaitseväe veebileht	4,18	39%
Riigikaitseõpetus koolis	4,13	42%
Info saatmine kutsealusele tavaposti teel	4,08	43%
Kohtumised koolis kaitseväelastega	4,07	35%
Televisioon	3,70	24%
Kohtumised koolis KRA töötajatega	3,68	23%
Ajalehed	3,57	18%
Raadio	3,33	14%
Sotsiaalvõrgustikud	3,26	18%

8 Värbamiskeskuse töötajate esinemised koolides ja väeüksustes

Värbamiskeskuse töötajate esinemistega koolides on kokku puutunud 40% kutsealustest ning väeosades 81% reservväelastest. Aasta tagasi kutsealuste kohta saadud 29% oli ilmselt juhuslik anomaalia – 2010. aastal oli koolides Värbamiskeskuse töötajate esinemisi kuulnud 46% kutsalustest.

Samal ajal on just kutsealuste hinnangud Värbamiskeskuse töötajate esinemistele aastaga pisut tõusnud.

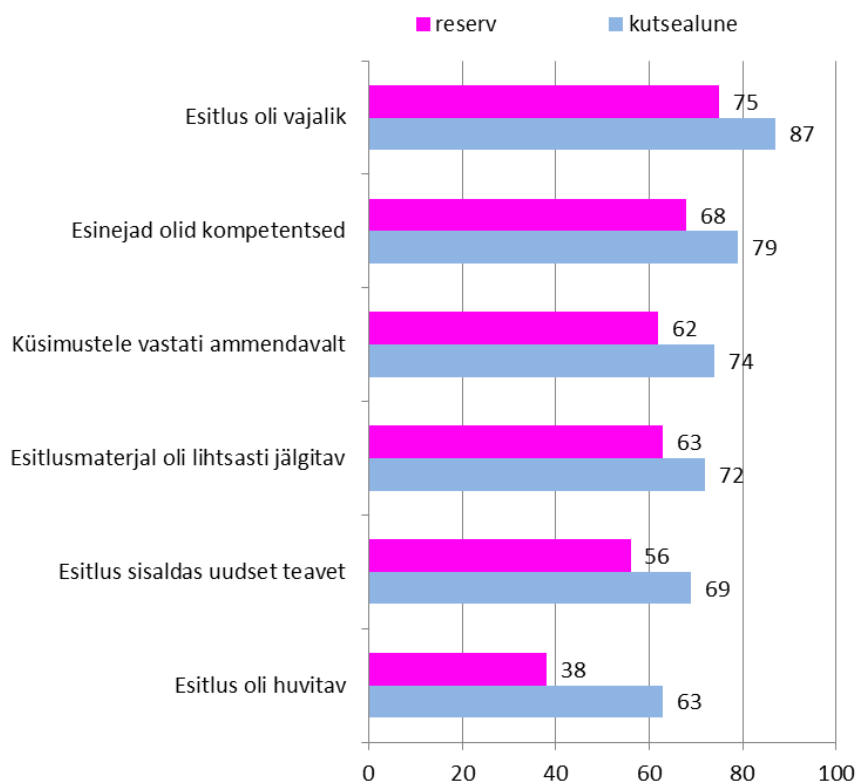
Enamik vastanutest peab esinejaid kompetentseteks, esitlust informatiivseks ja lihtsasti jälgitavaks. Ka esitluse kuulajate küsimustele vastati ammendavalt. Kõige madalamalt hinnati esitluse huvitavust, seda eelkõige reservväelaste madala hinnangu tõttu (tabel 27).

Tabel 27 – Mil määral nõustute väidetega Värbamiskeskuse esinemiste kohta?

	Keskmine hinne (5-pallisel skaalal)	Täiesti nõus „5“	Üldiselt nõus „4“
Kaitseväge kui tööandjat ning kaitseväge õppimisvõimalusi (kutsealustel: kaitseväge ja ajateenistust) tutvustav esitlus on vajalik	4,30	54%	28%
Esinejad olid kompetentsed	4,01	33%	41%
Küsimustele vastati ammendavalt	3,87	36%	38%
Esitlusmaterjal oli lihtsasti jälgitav	3,85	26%	41%
Esitlus sisaldas uudset teavet	3,75	24%	39%
Esitlus oli huvitav	3,49	19%	32%

Sellela, et taolised esinemised on vajalikud, oli täiesti nõus 63% ja üldiselt nõus 24% neil esinemistel osalenud kutsealustest ja vastavalt 43% ja 32% reservväelastest. Võrreldes kutsealustega andsid reservväelased ka teistele Värbamiskeskuse töötajate esinemisi puudutavatele väidetele madalamaid hinnanguid (vt. joonis 24).

Joonis 24 - Mil määral nõustute väidetega Värbamiskeskuse esinemiste kohta?
/võrdlus esitlust kuulanud kutsealuste ja reservväelaste hinnangute vahel
täiesti nõus + nõus - „5“+“4“/

Lahtises vastuses oli võimalik kirja panna, millist infot Värbamiskeskuse töötajatelt edaspidi rohkem oodataks. Nende vastuste väljatrükk on esitatud aruande lisan 3.

9 Riigikaitseõpetus koolides ja selle mõju hoiakutele

Riigikaitseõpetus oli kooli õppeprogrammis 41 protsendil küsitletutest. Seejuures on riigikaitseõpetus olnud kooliprogrammis 39 protsendil eesti- ja vaid 20 protsendil venekeelsetest vastajatest.

Riigikaitseõpetuse levikul on selgelt positiivne trend: eelmisel aastal oli koolis riigikaitseõpetust saanud 37% küsitletutest, 2007. aastal oli selliseid vastajaid vaid 27 protsenti.

Enamik küsitletuist peab riigikaitseõpetust kindlasti (40%) või arvatavasti (37%) vajalikuks. Vaid 17 protsenti arvab, et riigikaitseõpetus ei ole kindlasti või arvatavasti vajalik.

Selline suhtumine on vastavuses kogu Eesti elanikkonna suhtumisega – **riigikaitseõpetust koolides peab vajalikuks neli viiendikku Eesti elanikkonnast.** Viimati esitati selle kohta küsimus märtsis 2012 läbi viidud arvamusküsitluses ning siis pidas riigikaitseõpetust kindlasti vajalikuks 36%, arvatavasti vajalikuks 44% ja kindlasti või arvatavasti mittevajalikuks 18%.

Need, kes on koolis riigikaitseõpetust õppinud, peavad selle olemasolu selgelt vajalikumaks kui need, kellel selline õppeaine programmis puudus (tabel 28).

Tabel 28 - Kas kooli õppeprogrammis peaks olema riigikaitseõpetus?

	Kõik	Koolis oli riigikaitseõpetus	Koolis ei olnud riigikaitseõpetust
Jah, kindlasti	40%	59%	28%
Arvatavasti jah	37%	31%	41%
Arvatavasti või kindlasti mitte	17%	7%	23%
Ei oska öelda	6%	3%	8%

10 Kaitseliidu liikmeks olek ja selle mõju hoiakutele.

Kaitseliidu liikmeks on vaid 7 protsenti küsitletud noormeestest: 8 protsenti kutsealustest ja 6% reservväelastest.

Neist, kes Kaitseliitu ei kuulu, väljendab oma **valmisolekut selle organisatsiooniga liituda 30 protsenti** (32% kutsealustest ja 26% reservväelastest).

Kaitseliitu kuulumine või selle liikmeks soovimine on oluline tegur, mis on positiivselt seotud noormeeste suhtumisega ajateenistusse või ka valmisolekuga valida endale tulevikus sõjaline elukutse.

Kaitseliidu liikmetest läks ajateenistusse hea meelega 58%, kutseliseks kaitseväelaseks saamise ettepanekuga oleks kindlasti või tõenäoliselt nõus 38%.

Seevastu nendest, kes ei ole Kaitseliidu liikmed ega soovigi selle organisatsiooni liikmeks astuda, suhtus ajateenistusse vastumeelsusega 35% ega hooli ka kutselise kaitseväelase karjäärist,

Tabel 29 – Suhtumine ajateenistusse ja kutselisse kaitseväeteenistusse sõltuvalt suhtest Kaitseliiduga

	Kaitseliidu liige	Soovib KL liikmeks	Ei soovi KL liikmeks
MIS EMOTSIOONIDEGA LÄKSITE AJATEENISTUSSE?			
Läksite hea meelega	58%	39%	18%
Olite valmis oma kohustust täitma	27%	49%	44%
Võimaluse korral oleks minemata jätnud v. läks vastumeelselt	10%	10%	35%
KUI AJATEENISTUS OLEKS VABATAHTLIK, KAS LÄHEKSITE?			
Kindlasti jah	54%	34%	9%
Arvatavasti jah	28%	37%	25%
Arvatavasti v. kindlasti mitte	11%	24%	58%
KUIDAS SUHTUTE, KUI TEHAKSE ETTEPANEK SAADA KUTSELISEKS KAITSEVÄELASEKS?			
Oleksite kindlasti nõus	17%	9%	2%
Oleksite tõenäoliselt nõus	10%	9%	2%
Kaaluksite sellist võimalust sõltuvalt pakutavatest tingimustest	47%	62%	36%
Pigem ei kaaluks v. kindlasti mitte	23%	17%	54%

11 Infotarbimise harjumused

Küsimustiku lõpus paluti küsitletel märkida, milliseid infokanaleid nad pidevalt või vahetevahel jälgivad. Arvestades eesti- ja venekeelse informuumi eraldatust, on mõtet tulemusi vaadelda eesti- ja venekeelsete vastajate lõikes eraldi.

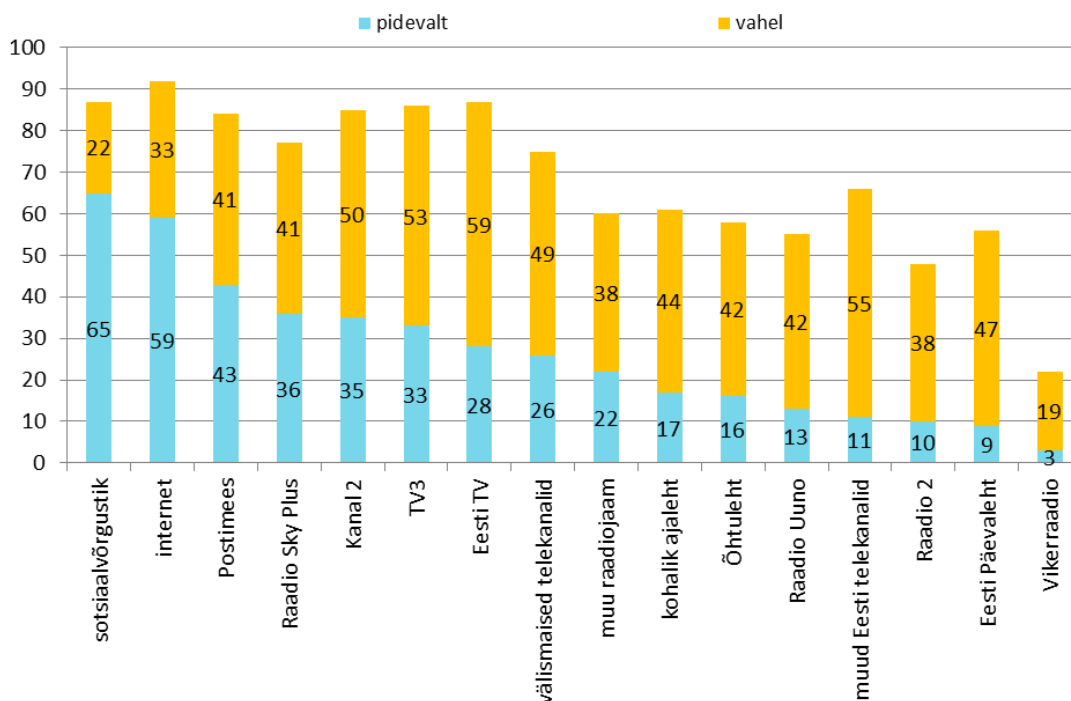
Nii eesti- kui ka venekeelsete noormeeste poolt kõige enam kasutamist leidvaks infokanaliks on internet. Interneti kasutamisel on suhtlusvõrgustikud tõusnud oluliselt tavaliste internetisaitide kõrvale, eestlaste hulgas pidevate kasutajate osas koguni esikohale.

Oluliselt **kolmandal kohal on eestlastest vastajate jaoks ajaleht Postimees.**

Eelistatuimaks raadiokanaliks on eestlaste jaoks **Sky Plus**. Sagedamini jälgitavateks telekanaliteks on Kanal 2 (pidevalt 35%) ja TV3 (33%). Eesti Televisiooni pidevaid vaatajaid on küll vaid 28%, kuid koos nendega, kes vaatavad ETV-d vahel, on selle üldauditoorium kommertskanalitega võrdne.

Eesti Raadiot kuulab pidevalt vaid 10% (Raadio2), Vikerraadiol on pidevaid kuulajaid kõigest 3 protsenti. Kohaliku ajalehe ja Õhtulehe pidevaid lugejaid on enam vähem võrdselt, kui arvestada ka vahetevahel lugejaid, tõuseb nendega võrdselt loetavaks ka Eesti Päevaleht (pideval või vahel loeb neid ca 60 protsenti (joonis 25).

Joonis 25 – Milliseid infokanaleid Te jälgite? /eestlased/

Vene keelt kõnelevate noormeeste hulgas suudavad **Interneti ja suhtlusvõrgustikega** võistelda vaid **Venemaa telekanalid** (neid jälgib pidevalt 48%) ja **Pervõi Baltiiski Kanal** (47%). Eesti TV-d vahel siiski vaadatakse, kommerts-telekanalitel on vaatajaid vähe.

Järgnevad raadiokanalid. **Raadio Skyl** on pidevaid kuulajaid 36%, **Russkoje Radiol** ja muudel raadiojaamadel 28%. Raadio 4 on venekeelsete noormeeste hulgas üsna ebapopulaarne.

Trükiajakirjandusest on esikohal venekeelsed ajalehed (pidevaid lugejaid 34%), arvestatavalt lugejaid on ka Postimehel (24%), mis ilmub samuti venekeelsena (joonis 26).

Joonis 26 – Milliseid infokanaleid Te jälgite? /venekeelsed vastajad/

